

Seduir, seduce, més que dir que han de fer català: Astudiaeth o bolisiau iaith mewn addysg, integreiddio a mewnfudo rhyngwladol yng Nghatalwnia¹

Catrin Wyn Edwards

Adran Gwleidyddiaeth Ryngwladol, Prifysgol Aberystwyth

Cyflwynwyd: 10 Mawrth 2020; Derbyniwyd: 02 Mehefin 2020

Crynodeb: Mae'r erthygl hon yn dadansoddi llywodraethiant mewnfudo yng Nghatalwnia, gan ganolbwyntio'n benodol ar y mesurau iaith mewn addysg a roddir ar waith i addysgu'r Gatalaneg i fewnfudwyr. Canolbwyntir yn benodol ar y rhaglen Voluntariat per la llengua (VxL), sef prif weithgaredd y Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL), y prif ddarparwr ffurfiol ar gyfer addysgu'r Gatalaneg i oedolion yng Nghatalwnia, ynghyd â swyddogaeth siaradwyr Catalaneg mewn ymdrechion i integreiddio mewnfudwyr yn ieithyddol. Dadleuir bod siaradwyr ieithoedd lleiafrifoedd yn ganolog i'r broses o addysgu Catalaneg i fewnfudwyr, a bod eu cyfranogiad mewn polisiau a phrosiectau ieithyddol yn cyfrannu at gydlynid cymdeithasol a chysylltiadau rhwng grwpiau yn ogystal â chynaliadwyedd y Gatalaneg. Felly, gyda chynllunio iaith pwrpasol, gall mewnfudwyr a siaradwyr iaith leiafrifol gryfhau neu adnewyddu sefyllfa iaith leiafrifol.

Allweddeiriau: mewnfudo, Catalwnia, polisi iaith mewn addysg, Voluntariat per la llengua, rhyngddiwylliannedd.

Seduir, seduce, més que dir que han de fer català: A study of language-in-education policies, integration and international immigration in Catalonia²

Abstract: This article analyses immigration governance in Catalonia, specifically the language-in-education measures implemented to teach Catalan to immigrants. The article focuses specifically on the Voluntariat per la llengua (VxL) programme, which is the main activity of the Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL), the main formal provider of Catalan teaching for adults in Catalonia, and the role of Catalan speakers in efforts to

¹ Cyfieithiad Cymraeg y dyfyniad yn y teitl yw: 'Demu, demu, mwy na dweud bod rhaid iddynt astudio'r Gatalaneg' (cyfieithiad yr awdur).

² The English translation of the quotation in the title is: 'Seduce, seduce, rather than saying that they have to learn Catalan'.

integrate immigrants linguistically. It is argued that minority language speakers are central to the process of teaching Catalan to immigrants, and that their participation in linguistic policies and projects contributes to social cohesion and inter-group relations as well as to the sustainability of the Catalan language. Thus, with purposeful language planning, immigrants and minority language speakers can strengthen or renew the status of a minority language.

Key words: immigration, Catalonia, language policy in education, Voluntariat per la llengua, interculturalism.

Cyflwyniad

Mae dwysáu globaleiddio a'r patrymau newidiol dilynol o fewnfudo rhyngwladol yn ystod y blynyddoedd diwethaf wedi arwain at yr hyn a elwir yn *diversification of diversity*, sy'n gyfystyr â mwy o amrywiaeth rhwng grwpiau mewn fudwyr a lleiafrifoedd ethnig ac o fewn y grwpiau hyn. Mae'r duedd gyfoes hon, a ddisgrifiwyd fel 'uwch-amrywiaeth' (Vervotec 2010), yn adlewyrchu math o fewnfudo sy'n fwy cymhleth nag a brofwyd yn flaenorol; mae'n ymwneud â nifer o newidynnau megis mamwlad, sianel ymfudo, statws cyfreithiol, cyfalaf dynol ymfudwyr (yn enwedig cefndir addysgol), mynediad at gyflogaeth, ardal, ac ymatebion gan awdurdodau lleol, darparwyr gwasanaethau a thrigolion lleol (Vervotec 2007: 2–3).³ Mae'r ffenomen newydd hon yn cynrychioli heriau a chyfleoedd newydd i'r rheiny sy'n gweithio er mwyn cynnal ieithoedd lleiafrifoedd cenedlaethol; nid yw mewn fudwyr bellach yn rhannu iaith a diwylliant cyffredin, ac er y gallant fod wedi eu lleoli'n gorfforol mewn ardal benodol, mae eu cysylltiadau, eu hunaniaethau a'u bywydau beunyddiol yn 'translocal, real and virtual', sy'n effeithio ar strwythur a datblygiad iaith a phatrymau defnydd (Blommaert 2010: t. 7).

Tra bo natur y mewn fudo yn cynnig heriau newydd i unigolion a sefydliadau sy'n ymwneud â'r broses o integreiddio mewn fudwyr (Hogan-Brun et al. 2009: t. 1), mae addysgu iaith i fewn fudwr lle bo'r iaith yn un leiafrifol yn dod â heriau ychwanegol.⁴ Y brif her yw'r ffaith fod mewn fudwyr yn tueddu i integreiddio i'r diwylliant a'r iaith ddominyddol yn hytrach na'r iaith a'r diwylliant leiafrifol oni bai fod mesurau polisi cyhoeddus penodol ar waith (Zapata-Barrero 2009: t. 152). Yn ôl Stevens (2013: t. 235), mae'r mewn fudwyr hynny nad ydynt yn llwyddo i feistroli ieithoedd swyddogol eu gwledydd newydd yn wynebu sialensiau enfawr gan fod gan ieithoedd swyddogol werth cymdeithasol, economaidd a gwleidyddol. O ganlyniad, yn aml iawn, dysgu'r brif iaith neu'r iaith swyddogol yw un o amcanion cyntaf mewn fudwyr. Serch hyn, nid yw'r dasg o ddysgu ail iaith yn oedolyn yn broses mor syml

³ Y term a ddefnyddir gan Vervotec yw 'super-diversity' (Vervotec 2007).

⁴ Mae'r term 'iaith leiafrifol' yn cael ei ddehongli'n aml yn ôl agweddau meintiol, yn benodol ar sail nifer siaradwyr yr iaith. Eto i gyd, nid yw iaith o anghenraid yn ddiogel ar sail niferoedd y bobl sy'n ei siarad. Mae sawl awdur, megis May (2012), Nelde et al. (1996: t. 1) a Skutnabb-Kangas (1990), yn pwysleisio'r elfen o bŵer a dosbarthiad pŵer ar draws gwahanol gydberthnasau yn hytrach na niferoedd er mwyn diffinio 'iaith leiafrifol'. Yn yr un modd, ceir rhagfarn yn erbyn ieithoedd leiafrifol ar y sail eu bod yn israddol a di-werth (Joppke 2002).

ag ydyw ar gyfer plant (Penfield a Roberts 1959, yn Muñoz 2013: t. 12). Yn ail, tra gellid targedu plant mewnfudwyr drwy'r system addysg statudol, mae'n anos 'cyrraedd' oedolion, yn enwedig teuluoedd (Fishman 1991: t. 95). Yn drydydd, mae integreiddio mewnfudwyr sy'n oedolion yn tueddu i gael ei drafod yng nghyd-destun meysydd eraill megis lles a chyflogaeth (Pitkänen et al. 2002: tt. 8–9). Adlewyrcha hyn y modd y mae integreiddio oedolion yn cwmpasu meysydd sy'n economaidd a chymdeithasol hefyd.

Yn ogystal, mae dewisiadau ieithyddol mewnfudwyr yn mynd at galon cwestiynau perthyn a hunaniaeth. Dadl gyffredin a hirsefydlog sy'n ymwneud ag ymateb cenedlaetholdeb iswladwriaethol i fewnfudo yw fod cenedlaetholdeb iswladwriaethol yn gynhenid gaeedig gan ei fod wedi ei seilio ar genedlaetholdeb ethnig, sy'n elyniaethus i fewnfudwyr ac amrywiaeth (Ignatieff 1993, Williams 2012). Yn aml, mae hyn yn cael ei gyfosod â chenedlaetholdeb gwladwriaethol, sy'n cael ei bortreadu yn fwy dinesig, gwirfoddol a thiriogaethol (Barker 2010: 14, Williams 2012). Mae natur leihaol (*reductionist*) y ddadl hon yn achosi problemau am ddau brif reswm. Yn y lle cyntaf, mae'n diystyru'r ffaith nad yw pob cenedlaetholdeb gwladwriaethol yn ddinesig ac nid oes gan bob cenedlaetholdeb sy'n herio'r wladwriaeth wreiddiau ethnig. Yn ail, nid yw'n cydnabod y ffaith y gall cymunedau cenedlaethol lleiafrifol fynd drwy'r broses o 'aiddychmygu' y genedl (Barker 2010: 14). Er y gall cenedloedd iswladwriaethol feddu ar y cymhelliant i fabwysiadu agwedd waharddol neu gymathol tuag at fewnfudo (Jeram ac Adam 2015: 241), gallant fod yn fwy cynhwysol na'r gwladwriaethau y maent yn aelodau ohonynt (Shafir 1995, Barker 2010: 14). Mae ymchwil a wnaed ar bolisiau integreiddio mewnfudwyr a disgyrsiau mewnfudol yn yr Alban (Hepburn 2009a, Hepburn a Rosie 2014), Catalwnia (Barker 2010, Solé a Parella 2008, Zapata-Barrero 2009) a Québec (Barker 2015, Juteau 2003) yn profi hyn. Wrth gynnig eglurhad amgen o ymateb cenedlaetholdebau iswladwriaethol i fewnfudo, mae'r erthygl hon hefyd yn darparu sail ar gyfer herio'r ddadl fod cenedlaetholdeb iswladwriaethol yn gynhenid gaeedig.

Gall diffyg cymwyseddau mewnfudo arwain at oblygiadau hirdymor i gymunedau iaith lleiafrifol: 'If immigrants become integrated into the dominant culture, then the minority nation may become a minority within its territory' (Zapata-Barrero 2007: t. 7). Mae hon yn her ychwanegol i'r cenedloedd hynny sydd â hunaniaeth ieithyddol gref ac sy'n seilio'u gofynion am gynrychiolaeth arbennig ar sail eu hynodrwydd diwylliannol. Wrth ddewis iaith a diwylliant y mwyafrif, gall dewis ieithyddol mewnfudwyr danseilio'u honiadau ar gyfer annibyniaeth neu ymreolaeth (Bauböck 2001: t. 33; Barker 2010, 2015; Jeram ac Adam 2015: 241). Gall hyn arwain at bryderon ynghylch cynaliadwyedd ieithoedd lleiafrifol mewn rhanbarthau a chenedloedd iswladwriaethol sydd wedi cael profiad o fewnfudo. Gall hefyd arwain at ganfyddiadau fod mewnfudo, fel ffenomen, yn amharu ar hunaniaeth ieithyddol (Erk 2003). Eto i gyd, tra bo rhai pleidiau iswladwriaethol yn ystyried mewnfudo fel rhywbeth negyddol, gan ofni ei botensial i danseilio hunaniaeth neu iaith eu tiriogaeth eu hunain, gall pleidiau iswladwriaethol eraill ei ystyried yn gadarnhaol a cheisio cynnwys mewnfudwyr yn eu prosiectau adeiladu cenedl fel modd o gryfhau eu haelodaeth a'u hawliadau dros hunanbenderfyniad (Erk 2003, Bauböck 2001, Kymlicka a Patten 2003, Hepburn 2009b).

Mewn rhai achosion, nid yw'r iaith leiafrifol yn derbyn swyddogaeth allweddol ym model integreiddio'r llywodraeth iswladwriaethol hyd yn oed pan fo'n meddu ar statws swyddogol ar y lefel honno. Dyma'r sefyllfa yng Nghymru. Er gwaethaf y ffaith fod Llywodraeth Cymru yn nodi'r angen i 'sicrhau bod y Gymraeg yn rhan ganolog o'n hymdrechion i greu pontydd rhwng Cymru a'r byd a'i gwneud yn gyfrwng i goesawu a chymathu pobl sy'n symud i Gymru' (2017: t. 69), mae tebygrwydd rhwng y cyswllt a wneir rhwng cydlyniant cymunedol a dysgu'r Saesneg yn y model integreiddio Prydeinig a'r pwyslais a roddir ar y berthynas hon ym mholisiau Llywodraeth Cymru (Augustyniak a Higham 2019: t. 525; Higham 2020). Saesneg, nid y Gymraeg, yw'r brif iaith ar gyfer sicrhau integreiddio:

In the Welsh case, conversely, despite official bilingualism and promoting integrative benefits of Welsh, only English is truly conceptualised as a purposeful language for integration. Only English classes therefore are supported by Government funding, also suggesting a mirroring of UK state and civic integration ideologies. (Augustyniak a Higham 2019: t. 526)

Adlewyrcha hyn ddadl Williams (2012) mai'r Saesneg a bortreedir fel yr iaith ddinesig a chyffredinol y mae cymdeithas amlddiwylliannol yn cyfathrebu drwyddi, tra bo'r Gymraeg yn perthyn i leiafrif ethnig yn unig. Ymhellach, dadleua Higham (2020: t. 30) mai 'ideoleg sifig Prydeinig, wedi'i gwisgo mewn iaith "Cydlyniant Cymunedol Cymreig", sydd y tu ôl i bolisiau Cymru ar gymhwyso amrywiaeth'.

Yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae'r llenyddiaeth ar bolisi mudo cymharol wedi esblygu i geisio dadansoddi ymateb cenhedloedd iswladwriaethol i fewnfudo a'r broses o integreiddio'r mewnfudwyr. Mae'r dadansoddiadau hyn wedi canolbwyntio ar genedlaetholdeb iswladwriaethol (Barker 2010, Adam 2013, Oakes 2004), y ddeinameg iswladwriaethol a gwladwriaethol (Keating 1996; Barker 2010, 2015; Labelle a Rocher 2009) a chystadleuaeth bleidiol (Hepburn 2009a, 2009b; Van der Zwet 2016). Er bod y llenyddiaeth hon wedi cyfrannu at ein dealltwriaeth o ymatebion iswladwriaethau i amrywiaeth a mewnfudo, nid yw'n rhoi sylw digonol i swyddogaeth y gymdeithas dderbyn mewn modelau integreiddio, er gwaethaf y ffaith bod rhagolygon ieithoedd leiafrifol a chenhedloedd iswladwriaethol sy'n meddu ar nodweddion ieithyddol a diwylliannol gwahanol wedi eu cydblethu â chaffael iaith mewnfudwyr. Mae hyn yn syndod o ystyried y ffaith fod ymchwil ar fewnfudo wedi rhoi sylw cynyddol i'r mewnfudwyr eu hunain a chymdeithas sifil yn ogystal â ffactorau strwythurol ar lefel facro ers yr 1990au (Penninx 2013: t. 15). Mae'r astudiaethau hyn yn dangos bod y gymdeithas dderbyn yn bwysig ar dair lefel: unigolion (e.e. agweddau ac ymddygiad y bobl frodorol); mudiadau (a all fod yn agored neu beidio tuag at fewnfudwyr); a sefydliadau, rhai cyffredinol a rhai'n ymwneud â mewnfudo (Penninx 2005).

Yn ddiweddar, mae peth ymchwil ym maes polisi iaith wedi mynd i'r afael â statws mewnfudwyr fel siaradwyr 'newydd' a'u hintegreiddiad ieithyddol; ymchwilia Birmingham a Higham (2018) i'r graddau y mae mewnfudwyr fel siaradwyr newydd Cymraeg a Galisieg yn cael eu hystyried yn siaradwyr 'dilys', ac archwilia Augustyniak a Higham (2019) y ffordd y

mae mewnfudwyr yng Ngwlad y Basg a Chymru'n deall, yn derbyn neu'n herio swyddogaeth iaith.⁵ Mae ymchwil Branchadell (2015), Garrido ac Oliva (2015) a Bouffard (2015), sy'n edrych ar fewnfudo a pholisiau addysg mewn cenedloedd iswladwriaethol, hefyd yn gwneud cyfraniad pwysig i'n dealltwriaeth o swyddogaeth addysg ar integreiddio mewnfudwyr. Fodd bynnag, mae diffyg gwaith ymchwil ar swyddogaeth y gymuned groeso a siaradwyr rhugl yn y broses o integreiddio mewnfudwyr, a hynny'n benodol mewn cyd-destun lleiafrifol.

Prif nod yr erthygl yw dadansoddi swyddogaeth siaradwyr ieithoedd lleiafrifol wrth gefnogi ymdrechion i geisio integreiddio mewnfudwyr i gymunedau iaith leiafrifol. Gwneir hyn drwy ganolbwyntio ar Gatalwnia a'r rhaglen Voluntariat per la llengua (VxL), sy'n rhoi dysgwyr Catalaneg mewn cyswllt â siaradwyr rhugl er mwyn annog defnydd cymdeithasol o'r Catalaneg ac er mwyn hwyluso cydlyniad cymdeithasol. Dadleuir bod siaradwyr ieithoedd lleiafrifoedd yn ganolog i'r broses o addysgu'r Catalaneg i fewnfudwyr, a bod eu cyfranogiad mewn polisiau a phrosiectau ieithyddol yn cyfrannu at gydlyniad cymdeithasol a chysylltiadau rhwng grwpiau, yn ogystal â chynaliadwyedd y Catalaneg. Felly, gyda chynllunio iaith pwrpasol, gall mewnfudwyr neu siaradwyr newydd a siaradwyr iaith leiafrifol gryfhau neu adnewyddu sefyllfa iaith leiafrifol. Golyga hyn fod gan asiantaethau ar draws sawl haen o lywodraethiant gyfrifoldeb dros weithgaredd ym maes cynllunio iaith, a gall gweithredwyr ar lefel ficro (e.e. unigolion, teuluoedd, ysgolion, llywodraeth leol, y gweithle) ddyllanwadu ar bolisi yn yr un modd â gweithredwyr ar lefel facro (llywodraethau gwladwriaethol ac endidau uwchgwladwriaethol) (Spolsky 2004). Ys dywed Liddicoat a Baldauf:

Language planning is not limited to government bodies with the power to impose their ideas through their own political dominance. These various bodies rely for their influence on much more distributed relationships of power. In some cases, the power involved is that of a charismatic individual or group that affects the opinions of those around them and in so doing affects their actions and behaviours. (2008: t. 9)

Mae gan yr ymchwil ddau brif gyfraniad. Mae'r cyntaf yn ymwneud â'r drafodaeth academaidd ar fewnfudo. Gan fod yr ymchwil yn ddarn o waith empirig wedi ei seilio ar theorïau sy'n bodoli yn y llenyddiaeth ar genedlaetholdeb a chynllunio iaith ac addysg ddwyieithog, mae'r erthygl yn cyfrannu, yn y lle cyntaf, at feysydd academaidd megis cymdeithaseg iaith, polisi a chynllunio iaith ac addysg, astudiaethau mudo, ac yn fwy cyffredinol, at wyddor gwleidyddiaeth.⁶ Yn ail, mae sail empirig yr ymchwil yn golygu y gall fwydo'n

⁵ Defnyddia Birmingham a Higham (2018) gysyniad Bourdieu (1977) o 'iaith ddilys'.

⁶ Gall yr erthygl fod yn sail hefyd i ystyried trafodaethau ym maes cynllunio iaith, yn benodol theori McRae (1975) ynglŷn â'r egwyddorion 'personoliaeth' neu 'diriogaethol'. Dros y blynyddoedd, mae ysgolheigion wedi defnyddio'r ideolegau hyn wrth fynd ati i astudio cymunedau iaith. Mae Myhill (1990), er enghraifft, yn archwilio'r tensiwn honedig sydd rhwng y ddwy brif ideoleg i astudio Québec, Cymru a Chatalwnia. Eto i gyd, mae rhai o'r honiadau a wneir gan Myhill yn broblematig ac mae lle i herio rhai o'i ddadleuon drwy ystyried ymatebion unigolion a sefydliadau islywodraethol i symudiad poblogaeth cyfoes.

ól i drafodaethau ymarferol ymysg gwneuthurwyr polisi ym maes polisi iaith ac addysg hefyd. Felly, yn ogystal â chyfrannu at drafodaethau academiaidd, mae'r ymchwil yn darparu ffynhonnell ymchwil werthfawr i'r rheiny sy'n cyflawni swyddogaeth ymarferol yn y broses o adfer iaith yng Nghymru a thu hwnt, ac yn rhoi syniad o'r hyn y gellid ei wneud yn realistig trwy gyflwyno cyfres o bolisiau.

Yn y lle cyntaf, cyflwynir y dulliau ymchwil a fabwysiadwyd er mwyn casglu a dadansoddi data ar lywodraethiant mewnfudo a mesurau iaith mewn addysg yng Nghatalwnia cyn troi at oblygiadau hanesyddol mewnfudo a'r Gatalaneg. Yna, canolbwyntir ar ddatblygiad llywodraethiant mewnfudo yng Nghatalwnia, yn ogystal ag ar ymateb gwahanol unigolion a sefydliadau i fewnfudo rhyngwladol a'u swyddogaeth yn y maes, gan gynnwys Llywodraeth Catalwnia (Generalitat de Catalunya), y Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL), siaradwyr Catalaneg a'r gymdeithas sifil.

Dulliau ymchwil

Y prif ddull ansoddol a ddefnyddiwyd i gasglu data yn ystod yr ymchwil oedd cyfweiliadau lled-strwythuredig yn ystod dau gyfnod o waith maes dwys yng Nghatalwnia.⁷ Un o brif fanteision defnyddio cyfweiliadau yw eu bod yn cynnig mewnwleidiad i ddigwyddiadau na fyddai dogfennau ac adroddiadau yn y wasg yn eu cynnig ar eu pennau eu hunain (Lilleker 2003: 208) a'u bod yn caniatáu i'r ymchwilydd addasu cyfeiriad y cyfweiliad a natur y cwestiynau er mwyn archwilio rhai atebion neu themâu arbennig sy'n ymddangos yn ystod y drafodaeth (Arksey a Knight 1999: t. 7). Cyn dechrau'r broses gyf-weld, ymgwymerwyd â chyfnod o waith ansoddol lle y dadansoddwyd dau fath o ffynhonnell yn thematig: llenyddiaeth cynllunio iaith a thestunau cynradd yn ymwneud yn benodol â mewnfudo, addysg ac iaith ac a gyhoeddwyd ar ôl 1979 pan basiwyd Statud Ymreolaeth Catalwnia. Daeth y ddealltwriaeth a gafodd ei meithrin yn ystod y broses hon yn sail i'r broses gyf-weld; seiliwyd y canllaw cyf-weld ar y wybodaeth a'r bylchau a ddarganfuwyd yn ystod y gwaith ansoddol dechreuol a gwelwyd sut y byddai'r broses gasglu data drwy gyfweiliadau yn esgor ar atebion trwyadl i'r prif gwestiynau ymchwil.

Gan fod yr ymchwil yn ymwneud â llunio polisi lefel uchel, a hynny mewn maes arbenigol, sef mewnfudo ac iaith mewn addysg, roedd y broses o ganfod cyfweleion allweddol yn syml. Targedwyd gwleidyddion ac uwch-weision sifil yn adrannau iaith, mewnfudo ac addysg Llywodraeth Catalwnia, megis y Direcció General per a la Immigració, y Direcció General de

⁷ Ymgwymerwyd â'r cyfnod cyntaf o waith maes fel rhan o brosiect ymchwil ehangach, sef PhD yn dwyn y teitl: 'Cymunedau Iaith Lleiafrifol, Mewnfudo a Pholisiau Iaith mewn Addysg: Astudiaeth Gymharol Rhyngwladol'. Prif nod yr ymchwil PhD, a ariannwyd gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg rhwng 2010 a 2013, oedd pwyso a mesur, yn ogystal â chymharu, effeithiolrwydd polisiau iaith mewn addysg tair llywodraeth iswladwriaethol (Catalwnia, Cymru a Québec) yn eu hymdrechion i integreiddio mewnfudwyr i'w cymunedau iaith lleiafrifol. Cynhaliwyd oddeutu 60 cyfweiliad yn y tair astudiaeth achos. Ariannwyd yr ail gyfnod o ymchwil waith maes gan Grant Bach y Coleg Gymraeg Cenedlaethol fel rhan o brosiect 'Mewnfudo a pholisi iaith mewn addysg mewn cymunedau iaith lleiafrifol' yn 2017.

Política Lingüística, a'r Subdirectora General de Llengua i Plurilingüisme.⁸ Hefyd, targedwyd llywyddion, prif weithredwyr ac uwch-swyddogion mewn sefydliadau anllywodraethol ac elusennau (e.e. SOS Racisme, Càritas), mudiadau diwylliannol (e.e. Òmnium Cultural, Plataforma per la Llengua) ac undebau llafur (e.e. Fete-Unio General Treballadors Catalunya (Fete-UGT), Comissions Obreres de Catalunya (CCOO)) a mudiadau pwysu (e.e. Casa Nostra Casa Vostra) allweddol.⁹ Cynhaliwyd 19 cyfweiliad yn ystod 2012/13 ac 13 cyfweiliad yn 2017. Yn unol â safbwynt Charmaz (1990), ni phenderfynwyd ar union nifer y cyfweleion cyn dechrau ar y gwaith maes; yn hytrach, dilynwyd yr egwyddor o ddirlawnder (*saturation*) a phwysigrwydd cywirdeb, safon a dyfnder (Burmeister ac Aitken 2012). Gellid honni bod dirlawnder wedi ei gyrraedd pan fo digon o ddata i ail-greu'r astudiaeth (O'Reilly a Parker 2012, Walker 2012) a phan nad oes data newydd yn cael eu creu neu pan nad yw'n bosibl codio mwyach (Guest et al. 2006).

Cymerwyd sawl cam pellach er mwyn sicrhau dirlawnder. Yn y lle cyntaf, defnyddiwyd canllaw cyf-weld, sy'n sicrhau bod y cyfweleion yn mynd i'r afael â'r un cwestiynau â'i gilydd (Guest et al. 2006). Yn ail, cynhaliwyd sgysiau anffurfiol pellach ag unigolion allweddol ym maes addysg ac iaith.¹⁰ Er na chafwyd anawsterau wrth drefnu'r cyfweiliadau swyddogol a bod parodrwydd i rannu gwybodaeth yn agored, yr oedd y sgysiau anffurfiol yn fodd o wirio canfyddiadau dechreuol, holi ynglŷn â thueddiadau neu ragfarnau'r cyfweilai a chael gwybodaeth answyddogol. Yn hyn o beth, cafwyd mewnwelediad i densiynau ar lefel bersonol, weinyddol a phleidiol, safbwyntiau hanesyddol difyr ac esboniadau ar ddisgysiau gwleidyddol. Yn drydydd, mabwysiadwyd y strategaeth ymchwil a elwir yn 'triangli', lle y croesgyfeirir tystiolaeth a gesglir drwy wahanol ffynonellau data (Davies 2001: 78). Yn ogystal â sicrhau bod yr ymchwil yn drylwyr a chynhwysfawr, gall defnyddio triangli arwain at ganlyniadau mwy dibynadwy (Stavros a Westberg 2009) a fydd yn cadarnhau'r canfyddiadau, yn hwyluso'r dehongli ac yn amlygu materion a phrosesau newydd a all ddatblygu neu addasu rhai sy'n bodoli eisoes (Arksey a Knight 1999: t. 25). Penderfynwyd y byddai defnyddio data meintiol yn werthfawr iawn yn y broses o bwysu a mesur polisiâu a defnyddiwyd data meintiol priodol a sicrhawyd drwy ddulliau cadarn, megis ystadegau swyddogol Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), sef sefydliad ystadegau Catalwnia.

Ar ôl casglu'r data, aethpwyd ati i ddadansoddi'r cyfweiliadau, drwy broses a oedd yn gofyn am ddiffinio, categoreiddio, damcaniaethu, egluro, archwilio a mapio (Ritchie a Spencer 2002: t. 309). Yna, crynhowyd y dystiolaeth hon ac fe'i croesgyfeiriwyd â'r testunau cynradd ac eilradd ar fewnfudo, addysg ac iaith a ddefnyddiwyd ar ddechrau'r ymchwil. Fel yn achos y broses o gasglu data, yr oedd y broses o ddadansoddi data yn gofyn am sgiliau ieithyddol yn y Gatalaneg, Ffrangeg a Chastileg.

Ymhellach, yn 2017, ymgwymerwyd ag ail gyfnod o waith maes yng Nghatalwnia. Tra oedd yr ymchwil a gynhaliwyd yn ystod y cyfnod cyntaf (2012/13) yn fwy eang, yr oedd

⁸ Fel y'i gelwid yn 2012 a 2013. Erbyn yr ail gyfnod o waith maes yn 2017, yr adran gyfatebol ar gyfer mewnffudo yn Llywodraeth Catalwnia oedd Secretari de la Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania.

⁹ Cynhaliwyd y cyfweiliadau trwy gyfrwng tair iaith: Catalaneg, Ffrangeg a Saesneg.

¹⁰ Ymhlith y rhain yr oedd cyn-weinidogion a chyn-weision sifil o bleidiau eraill.

yr ail gyfnod o waith maes yn gyfle i archwilio cwestiynau mwy penodol, sef: Beth yw swyddogaeth siaradwyr Catalaneg mewn ymdrechion i addysgu Catalaneg i fewnfudwyr? Sut mae'r model o ryngddiwylliannedd yn cefnogi'r ymdrechion hyn? Yr oedd hefyd yn gyfle i brofi ac archwilio themâu a theorïau yn ymwneud â rhyngddiwylliannedd, cyd-gyfrifoldeb a swyddogaeth siaradwyr Catalaneg, a ddaeth i'r amlwg yn ystod cyfnod yr ymchwil PhD ond na lwyddwyd i ymchwilio iddynt yn drwyadl. Yn ddi-os, yr oedd yr ail gyfnod yn allweddol o ran sicrhau trylwyredd a chanfod parhad, datblygiadau neu newidiadau'n ymwneud yn benodol â mewnfudo a pholisïau iaith mewn addysg rhwng 2012/13 a 2017.

Mewnfudo rhyngwladol

Rhwng 2000 a 2012, cynyddodd poblogaeth Catalwnia o oddeutu 6 miliwn i 7.5 miliwn. Nid mewnfudo mewnol o weddill Sbaen a oedd am gyfrifol am y twf hwn yn y boblogaeth, ond, yn hytrach, y ffenomen o fewnfudo rhyngwladol a ddechreuodd yn ystod yr 1980au a'r 1990au ac a gynyddodd yn sylweddol ar ôl 2000 (Franco i Guillén 2011).¹¹ Yn 2000, dim ond 2.9% o boblogaeth Catalwnia a oedd wedi mudo o'r tu hwnt i ffiniau'r wladwriaeth; ddegawd yn ddiweddarach yr oedd bron i 1.19 miliwn o fewnfudwyr rhyngwladol yn byw yng Nghatalwnia, sef 16% o'r boblogaeth (IDESCAT 2013). Rhwng 1998 a 2009, o holl ranbarthau Sbaen, Catalwnia a dderbyniodd y gyfradd fwyaf o fewnfudwyr.¹² Er gwaethaf yr argyfwng economaidd ledled Sbaen, yn 2009 derbyniodd Catalwnia 21.05% o'r holl fewnfudwyr a ymgartrefodd yn y wladwriaeth, a hynny'n bennaf o ganlyniad i'r ffaith fod y sefyllfa economaidd yn fwy ffafriol yno (INE, Padrón Municipal, 2009 yn Franco i Guillén 2011: 84–5).¹³

Pan dderbyniodd Catalwnia rai o'i mewnfudwyr rhyngwladol cyntaf yn ystod yr 1990au, yr oedd canran uchel ohonynt yn hanu o ogledd Affrica. Mae'r gymuned hon yn parhau'n bwysig hyd heddiw (INE 2009 yn Franco i Guillén 2011: 85). Mae'r rhan fwyaf o'r mewnfudwyr eraill yn hanu o Ewrop ac America Ladin. Yn 2017, ar ôl pobl o Foroco, sy'n cynrychioli 19.9% o gymuned gyfan mewnfudwyr rhyngwladol Catalwnia, mae gweddill y mewnfudwyr yn hanu'n bennaf o Rwmania (8.6%), Tsieina (5.5%), yr Eidal (5.0%) a Phacistan (4.2%). Mae 35.1% o'r boblogaeth wedi eu geni y tu allan i Gatalwnia. Ganwyd 17.5% mewn cymuned ymreolaethol arall yn Sbaen a 17.6% dramor. Mae'r canrannau wedi aros yn sefydlog ers 2008 (Generalitat de Catalunya 2017: t. 7).

¹¹ Wrth drafod y prif gyfnodau mewnfudo i Gatalwnia yn ystod yr ugeinfed ganrif, gellir categoreiddio'r tonnau hyn yn ôl tri chyfnod. Mae a wnelo'r ddwy don gyntaf, i ddechrau yn ystod yr 1920au ac yna rhwng yr 1950au a'r 1970au, â mewnfudo mewnol o weddill Sbaen. Mae'r trydydd cyfnod, a ddechreuodd yn ystod yr 1990au, ac a gyrhaeddodd ei anterth yn ystod y 2000au, yn ymwneud â mewnfudo rhyngwladol. Arafodd y mewnfudo eang o weddill Sbaen ar ddechrau'r 1980au ac nid yw wedi cynyddu'n sylweddol ers hynny (IDESCAT 2009: t. 11).

¹² Ac eithrio 2001 a 2004, pan oedd yn yr ail safle ar ôl Madrid (INE Padrón Municipal 2009 yn Franco i Guillén 2011: 85).

¹³ Mae'r hinsawdd economaidd gyfredol wedi arwain at leihad yn y nifer sy'n mewnfudo, gyda rhai mewnfudwyr rhyngwladol yn dychwelyd i'w gwledydd genedigol (Generalitat de Catalunya, cyfweiliad 3, 2012).

Erbyn heddiw, mae dros 310 o ieithoedd yn cael eu siarad yng Nghatalwnia (Generalitat de Catalunya 2018a: t. 10). Mae hyn yn her i'r llywodraeth ranbarthol, yn enwedig o ystyried mai'r Gastileg oedd mamiaith rhan fwyaf y mewnfudwyr blaenorol, iaith â'r un gwreiddiau ieithyddol â'r Gatalaneg. Ochr yn ochr â'r her ieithyddol hon, mae angen i gynllunwyr polisi ymateb i'r ffaith fod y gymdeithas bellach yn un amlieithog yn hytrach na dwyieithog:

Ara bé, hi ha una diferència essencial en el fet que actualment les persones que arriben a Catalunya ja no procedeixen de l'Aragó, de Múrcia, d'Extremadura o d'Andalusia. Ara provenen del Magrib, de l'Àfrica subsahariana, de l'est i centre d'Europa, d'Amèrica del Sud i Àsia i amb nous i diferents components culturals i religiosos respecte dels predominants. (Generalitat de Catalunya 2001: t. 11)

Yn awr, ceir gwahaniaeth hanfodol yn y ffaith nad yw'r bobl sy'n dod i Gatalwnia ar hyn o bryd yn dod o Aragon, Mwrsia, Extremadura neu Andalwsia. Yn awr, maent yn dod o'r Magreb, Affrica Is-Sahara, canol a dwyrain Ewrop, De America ac Asia, a chanddynt nodweddion diwylliannol a chrefyddol sy'n newydd a gwahanol i'r rhai blaenorol. (Cyfieithiad yr awdur)

Yng Nghatalwnia, mae gan ganran uchel o bobl sgiliau ieithyddol yn y Gatalaneg, gyda 94.4% o boblogaeth y rhanbarth dros 15 oed yn honni eu bod yn deall y Gatalaneg, 85.5% yn gallu ei darllen, 81.2% yn gallu ei siarad, a 65.3% yn gallu ysgrifennu yn y Gatalaneg (Generalitat de Catalunya 2018b: t.10). Mae'r Gatalaneg yn iaith *inicial* i dros ddwy filiwn o bobl yng Nghatalwnia.¹⁴ Eto i gyd, mae'r Gastileg yn iaith *inicial* i bron 3.4 miliwn (ibid. t. 17), sef 52.7% o'r boblogaeth (ibid. t. 19), ac mae dros 97% o'r boblogaeth dros 15 oed yn datgan eu bod yn medru deall, siarad, darllen ac ysgrifennu Castileg (ibid. t. 12). Yn ogystal, er bod canran sylweddol o bobl yn meddu ar sgiliau llafar, ysgrifenedig, darllen a deall yn y Gatalaneg, y realiti yw mai'r Gastileg yw'r iaith sy'n cael ei siarad fwyaf aml (*habitual*) yng Nghatalwnia, gyda 48.6% o boblogaeth y rhanbarth dros 15 oed yn dweud eu bod yn siarad y Gastileg amlaf, 36.1% yn dweud eu bod yn siarad y Gatalaneg amlaf ac oddeutu 20% yn defnyddio dwy iaith neu fwy, gan amlaf y Gatalaneg a'r Gastileg (IDESCAT 2018).¹⁵ Mae canran y boblogaeth sy'n siarad y Gatalaneg fel iaith arferol yn amrywio o un ardal i'r llall, fel y dangosir isod. Mae dros 70% o boblogaeth Terres de l'Ebre yn defnyddio'r Gatalaneg fel iaith arferol a thros 60% yn yr Alt Pirineu. Yn *Comarques*¹⁶ Girona a Ponent a'r *Comarques*

¹⁴ Diffinnir iaith *inicial* fel yr iaith a siaredir yn y cartref (Generalitat de Catalunya 2018b: t. 17). Y term cyfatebol yw 'mamiaith'.

¹⁵ Yn 2003, y canrannau cyfatebol oedd 50.1% yn siarad y Gatalaneg amlaf a 44.1% yn siarad y Gastileg amlaf, gyda 4.7% yn datgan eu bod yn siarad y ddwy iaith mor aml â'i gilydd (Generalitat de Catalunya 2003: t. 28). Un ffactor eglurhaol am y newid canran rhwng 2003 a 2008 yw dyfodiad cynifer o fewnfudwyr rhyngwladol o America Ladin a De America.

¹⁶ Clwstwr o fwrdeistrefi yw *comarca*.

Canolog, mae'r ganran gyfatebol rhwng 50% a 60%. Defnyddir y Gatalaneg yn llai aml yn yr ardal fetropolitan, sy'n cynnwys pum *comarca*: Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental a Vallès Oriental (Generalitat de Catalunya 2018b: t. 21).

	Catalaneg	Y ddwy	Castileg	Araneg	Ieithoedd eraill	Cyfuniadau eraill o ieithoedd
Metropolitan	27.5	7.6	57.9	0.0	3.6	2.9
Comarques Girona	54.1	7.5	29.0	0.0	6.2	2.8
Camp de Tarragona	40.4	7.5	41.4	0.0	5.9	4.2
Terres de l'Ebre	72.2	4.4	11.6	0.0	8.0	3.3
Ponent	57.0	7.2	22.5	0.0	6.9	5.7
Comarques Canolog	59.6	6.4	26.9	0.0	5.0	...
Alt Pirineu i Aran	58.8	6.4	25.6	2.7	3.1	3.2
Alt Pirineu	65.7	6.7	22.5	0.0
Aran	15.3	4.7	44.9	19.7	...	11.9
Penedès	38.9	7.6	46.9	0.0	4.2	...
Cyfanswm	36.1	7.4	48.6	3.0	4.4	3.0

Tabl 1: Iaith arferol yn ôl ardal (%), 2018 (Ffynhonnell: Enquesta d'usos lingüísticos de la població 2018/DGPL i IDESCAT yn Generalitat de Catalunya 2018: t. 21).

Llywodraethiant mewnfudo yng Nghatalwnia

Yn wahanol iawn i'r drafodaeth bresennol ar fewnfudo, sy'n fywiog iawn, ni chafwyd trafodaeth ystyrlon ynglŷn â dosbarthiad pwerau ym maes mewnfudo rhwng y llywodraeth ganolog a'r cymunedau ymreolaethol yn ystod cyfnod y *transició* (trawsnewid). O ganlyniad, yr oedd y pwerau mewnfudo a sefydlwyd gan Gyfansoddiad 1978 yn gynrychioladol o'r hen fodel canolog o lywodraethu (Castiñeira 2009: t. 164). Datgenir yn glir yn y cyfansoddiad mai Llywodraeth Sbaen yn unig sydd â'r awdurdod dros faterion yn ymwneud â dinasysyddiaeth, mewnfudo, allfudo, estroniaid a chyfraith lloches (Gobierno de España 1978: Erthygl 149.1.2). Eto i gyd, y cymunedau ymreolaethol a'r llywodraethau lleol oedd yn meddu ar y pwerau mewn meysydd yn ymwneud ag integreiddio mewnfudwyr, megis addysg, gwasanaethau cymdeithasol ac iechyd. Arweiniodd y diffyg trafodaeth hwn ar bwerau mewnfudo at drafodaethau neu densiynau mwy dwys ym maes polisi mewnfudo pan gyrrhaeddodd y don newydd o fewnfudwyr ar ôl 2000.

Gellir olrhain yr ymdrechion cyntaf i fynd i'r afael â mewnfudo rhyngwladol i ddechrau'r 1990au yn sgil dyfodiad nifer cynyddol o fewnfudwyr rhyngwladol. Yn ystod y cyfnod hwn, cafwyd peth trafodaeth yng Nghatalwnia ynglŷn â pha lefel o lywodraeth ddylai feddu ar yr awdurdod i arwain mewn perthynas â materion yn ymwneud â mewnfudo, a hynny wrth i nifer cynyddol o fewnfudwyr rhyngwladol, a oedd yn aml heb eu dogfennu, ddefnyddio'r darpariaethau addysg a'r gwasanaethau iechyd (Zapata-Barrero 2009: t. 133). Yn rhannol mewn ymateb i'r cyfyng-gyngor hwn, galwodd undebau llafur, mudiadau cymdeithasol a mudiadau mewnfudwyr yng Nghatalwnia am ddeddf newydd i ddisodli deddf mewnfudo Sbaen, a dadleuwyd bod angen sefydlu polisi mewnfudo a fyddai'n caniatáu i lywodraethau'r cymunedau ymreolaethol weithredu yn y maes hwn. Cyhoeddwyd y cynllun cyntaf ar fewnfudo, sef y Pla Interdepartamental d'Immigració 1993–2000 (cynllun rhyngadrannol ar gyfer mewnfudo 1993–2000) (Generalitat de Catalunya 2001: tt. 127–8) a gosododd y cynllun y sail ar gyfer polisi mewnfudo a oedd yn hollgynhwysol ac a oedd yn mynnu hawliau i'r mewnfudwyr (Zapata-Barrero 2009: t. 133).

Yn 2000, dechreuwyd ar gyfnod o ddatblygu polisiâu mewnfudo a diffinio fframwaith sefydliadol er mwyn rheoli'r broses o dderbyn mewnfudwyr yng Nghatalwnia. Crëwyd swydd wleidyddol y Secretaria per la Immigració (ysgrifenyddiaeth ar gyfer mewnfudo) a chyhoeddwyd cynllun mewnfudo newydd, y Pla Interdepartamental d'Immigració 2001–2004 (Generalitat de Catalunya 2001). Drwy adeiladu ar egwyddorion sylfaenol y cynllun blaenorol, cyflwynwyd egwyddorion newydd er mwyn adlewyrchu'r cynnydd a fu mewn mewnfudo i'r rhanbarth. Pwysleisiwyd ymrwymiad i'r Via Catalana d'Integració (Ffordd Gatalaneg o integreiddio), sef proses a oedd wedi ei seilio ar integreiddio cymdeithasol ac economaidd, megis hybu cydraddoldeb a sicrhau cynhwysiad cymdeithasol. Er mwyn cyrraedd y nodau hyn, hyrwyddwyd gwersi Catalaneg ymhlith mewnfudwyr (Franco i Guillén 2011: 90). Ymhellach, ceisiodd Llywodraeth Catalwnia drin y ffenomen o fewnfudo mewn modd mwy cynhwysol drwy greu rhwydwaith o gyrff a sefydliadau i weithredu yn y maes, megis mudiadau mewnfudo a chymdeithasol, undebau, sefydliadau anllywodraethol ac elusennau (Generalitat de Catalunya 2001). Yn ystod y cyfnod hwn, datblygwyd y cysyniad o gydgyfrifoldeb a chydweithio rhwng mudiadau cymdeithas sifil a'r llywodraeth (Zapata-Barrero 2009: t. 130).

Gwelwyd newid mewn cyfeiriad strategol a chysyniadol gyda chyhoeddi cynllun Pla de Ciutadania i Immigració 2005–2008 (cynllun dinasyddiaeth a mewnfudo 2005–08), sy'n cyfeirio at y berthynas rhwng mewnfudo a dinasyddiaeth (Generalitat de Catalunya 2005). Diffinnir y ddinasyddiaeth gynhwysol hon fel a ganlyn:

The Plan understands residence citizenship as the combination of a real residence and permanent settlement in a social context. The idea was to promote a pluralistic and civic citizenship as guarantee of a public common culture based on pluralism, equality and civic conduct. (Ferrero-Turrión a Pinyol-Jiménez 2009: t. 353)

Mae'r cynllun yn cydnabod bod mewnfudo'n fater gwleidyddol a chymdeithasol yn hytrach nag un gweinyddol yn unig (Conversi a Jeram 2017: 59). Yn ogystal â chydabod pwysigrwydd amrywiaeth ddiwylliannol a pharch at hawliau cyfunol ac unigolyddol, pwysleiswyd yr angen i ddiogelu'r Gatalaneg a sicrhau mai hi yw'r brif iaith gyhoeddus (Generalitat de Catalunya 2005). O ystyried y pwyslais ar ddinasyddiaeth, gellid ystyried y cynllun fel y fframwaith sefydliadol cyntaf sy'n ystyried y broses o reoli mewnfudo ar y cyd â'r broses o reoli hunaniaethau (Zapata-Barrero 2009: t. 128).

Gyda llunio'r Statud Ymreolaeth yn 2006, cydnabuwyd pŵer neilltuedig Llywodraeth Catalwnia mewn materion yn ymwneud â'r broses gychwynnol o integreiddio mewnfudwyr a gallu'r llywodraeth i ddatblygu polisiâu mewnfudo ac i sefydlu a rheoleiddio mesurau'n ymwneud ag integreiddiad economaidd a chymdeithasol mewnfudwyr. Mynegwyd hefyd bod y llywodraeth ranbarthol yn meddu ar yr hawl i sefydlu fframwaith cyfreithiol i dderbyn mewnfudwyr – *l'acolliment*¹⁷ (Generalitat de Catalunya 2006: Erthygl 138).¹⁸ Er mai pwerau adweithiol yw'r rhain ac nid yw'r statud yn cyfeirio at bolisi mewnfudo ynddi ei hun (Castiñeira 2009: t. 163), ystyrir Statud Ymreolaeth 2006 fel y fframwaith cyfreithiol cyntaf i drafod y galw am gymwyseddau ym maes polisi mewnfudo mewn ffordd glir ac agored.

Yn 2008, cymerodd Llywodraeth Catalwnia gam arwyddocaol ym maes mewnfudo pan arwyddwyd y Pacte Nacional per a la immigració (PNI) gan dros 32 o sefydliadau a chyrrff gwleidyddol, economaidd a chymdeithasol mewn ymgais i ymateb i ofynion newydd ac amrywiol y gymdeithas Gatalaneg yn sgil y newidiadau demograffig eang (Generalitat de Catalunya 2008). Roedd y cytundeb hwn yn ganlyniad blynyddoedd o gydweithio rhwng sefydliadau ym maes integreiddio mewnfudwyr (Zapata-Barrero 2009: t. 140). Cyflwynir ynddo dri chyfeiriad strategol: rheoli llif mewnfudo a mynediad i'r farchnad swyddi, addasu gwasanaethau cymdeithasol ar gyfer cymdeithas amrywiol ac integreiddio mewnfudwyr i ddiwylliant cyhoeddus cyffredin. Mae'r trydydd pwynt yn cyfeirio'n benodol at sicrhau mai'r Gatalaneg yw'r iaith gyhoeddus gyffredin rhwng dinasyddion Catalwnia (Generalitat de Catalunya 2008: t. 69).¹⁹ Yn ôl Zapata-Barrero, mae'r cyfnod hwn yn cynrychioli cyfnod newydd yng ngweithgarwch Llywodraeth Catalwnia wrth i'r llywodraeth geisio cysylltu polisi iaith â pholisi mewnfudo (2009: t. 141).

Yn 2009, cafwyd cynllun mewnfudo newydd, Pla de ciutadania i immigració 2009–2012 (cynllun dinasyddiaeth a mewnfudo 2009–2012) a sefydlodd dri amcan: datblygiad rheolaeth polisiâu mewnfudo, sicrhau mynediad i wasanaethau cyhoeddus ar amodau cyfartal a hybu integreiddio mewnfudwyr i ddiwylliant cyhoeddus cyffredin wedi ei seilio ar amrywiaeth (Generalitat de Catalunya 2009). Yna, yn 2010, pasiwyd y ddeddf Llei d'acollida de les

¹⁷ Mae'r cysyniad o *acolliment* yn gyfuniad o groesawu a derbyn.

¹⁸ Sicrhawyd na fyddai pwerau Llywodraeth Catalwnia yn tresbasu ar awdurdod y llywodraeth ganolog ym maes mewnfudo a bod Llywodraeth Sbaen yn parhau fel y brif uned lywodraethu yn y maes hwn (Generalitat de Catalunya 2010: t. 49).

¹⁹ Er bod y cytundeb yn adlewyrchu'r consensws ar fewnfudo sy'n bodoli ar y lefel wleidyddol ac ymhlith mudiadau cymdeithas sifil yng Nghatalwnia, nid arwyddwyd y cytundeb gan blaid y Partit Popular de Catalunya (PPC), sef cangen Gatalanaidd y blaid adain dde unoliaethol, PP, na'r blaid Ciutadans, sef plaid unoliaethol ryddfrydol.

persones immigrades i les retornades a Catalunya (deddf yn ymwneud â derbyn mewnfudwyr a'r rhai a allfudodd o Gatalwnia) a sefydlodd fframwaith cyfreithiol cynhwysol ar gyfer y broses o dderbyn mewnfudwyr. Cyfeiria'r ddeddf at hawl y mewnfudwyr i ennill cymwysterau sylfaenol yn y Gatalaneg a'r Gastileg, a'r angen iddynt ddysgu'r Gatalaneg yn sgil y ffaith mai hi yw priod iaith Catalwnia a'r iaith gyffredin ar gyfer integreiddio mewnfudwyr (Generalitat de Catalunya 2010: Erthygl 9.4). Hwn oedd y darn cyntaf o ddeddfwriaeth o'i fath yng Nghatalwnia a Sbaen. Er mwyn ennill y dystysgrif gyntaf, datganwyd bod angen mynd ar dri chwrs: un cwrs ar gymdeithas Catalwnia ac un cwrs ar yngor cyflogaeth cyfwerth â 15 awr yr un, a 90 awr o ddsbarthiadau yn y Gatalaneg. Mae hyn yn sicrhau bod dysgu'r Gatalaneg yn rhan orfodol o'r broses fewnfudo (Aelod o Senedd Catalwnia, cyfweliad 6, 2017).

Rhyngddiwyllyannedd fel model integreiddio

Yn ôl Conversi a Jeram (2017), rhyngddiwyllyannedd yw sail gysyniadol fframwaith a pholisïau mewnfudo Catalonia, ac mae wedi ei phlethu'n dynn â chenedlaetholdeb Catalanidd. Hyd yn ddiweddar, fodd bynnag, dim ond yn achlysurol y mae'r term rhyngddiwyllyannedd wedi ymddangos yn ddiamwys yn nogfennau llywodraeth Catalwnia (ibid. t. 60). Ers 2016, mae Llywodraeth Catalwnia wedi ceisio cynnig diffiniad cliriach o rhyngddiwyllyannedd. Yng nghynllun dinasyddiaeth a mudo 2017–20, Pla de Ciutadania i de les Migracions 2017–20, er enghraifft, datganwyd ymrwymiad Llywodraeth Catalwnia i fabwysiadu'r safbwynt rhyngddiwyllyannol:

Volem abordar la diversitat de la societat catalana des de la perspectiva de l'interculturalisme, des de la qual no es permet que les idees i les accions de cap persona o grup amb identitats culturals específiques estigui per sobre de cap altre. (Generalitat de Catalunya 2016: t. 5)

Rydym am fynd i'r afael ag amrywiaeth cymdeithas Catalwnia o safbwynt rhyngddiwyllyannedd, lle na chaniateir i syniadau a gweithredoedd unrhyw berson neu grŵp sydd â hunaniaethau diwyllianol penodol fod yn uwch na'r llall. (Cyfieithiad yr awdur)

Nodir bod rhyngddiwyllyannedd yn seiliedig ar gydgyhmwysio grwpiau diwyllianol amrywiol sy'n cyd-fyw yn yr un gymdeithas, a hynny drwy ddeialog barhaus a phwyslais ar gydraddoldeb (ibid. t. 6). Nodir bod angen consensws cymdeithasol ar rhyngddiwyllyannedd er mwyn mynd i'r afael ag amrywiaeth cymdeithasol (ibid. t. 10).

Mae'r Pacte Nacional per a la Interculturalitat a basiwyd yn 2018 yn adeiladu ar gynllun 2017–20. Nod y cytundeb cenedlaethol ar gyfer rhyngddiwyllyannedd 'yw mynegi ymrwymiad rhanddeiliaid sefydliadol, cymdeithasol, economaidd, gwleidyddol a dinasyddion er mwyn ymgorffori'r persbectif rhyngddiwyllyannol wrth weithredu'n gyhoeddus' (cyfieithiad yr

awdur) (Generalitat de Catalunya 2018c). Y gobaith yw y bydd Llywodraeth Catalwnia a'r gymdeithas gyfan yn cefnogi cydraddoldeb, dealltwriaeth a chydabyddiaeth o amrywiaeth ac yn hyrwyddo rhyngweithio cadarnhaol ym mhob maes, gan mai 'dyma sut i gyrraedd yr ymdeimlad o berthyn i ddiwylliant cyhoeddus cyffredin sy'n cwmpasu'r holl bobl sy'n byw yng Nghatalwnia' (cyfieithiad yr awdur) (ibid.). O edrych ar swyddogaeth iaith yn y cytundeb, nodir bod dealltwriaeth o ddwy iaith swyddogol Catalwnia, sef y Gatalaneg a'r Gastileg, yn amod angenrheidiol ar gyfer cael eich cynnwys a chymryd rhan, annibyniaeth bersonol a grymuso mewnfudwyr. Ond, pwysleisir bod mewnfudwyr yn tueddu i ddeall a defnyddio'r Gastileg; felly yn hyn o beth, mae'r ddwy iaith yn anghyfartal ac mae'r sefyllfa'n anffafrio'r Gatalaneg. Ymhellach, nodir mai'r Gatalaneg, oherwydd ei statws fel priod iaith, 'yw ein cyfraniad unigryw i amrywiaeth ieithyddol y byd'. Felly, mae gwneud Catalaneg yn iaith gyffredin a rennir gan bawb yn amcan allweddol wrth hwyluso rhyngweithio cadarnhaol, cyfle cyfartal ac amrywiaeth yn y byd (Generalitat de Catalunya 2018a: t. 63).

Mae Cytundeb 2018 yn canolbwyntio ar dair egwyddor: cydraddoldeb, amrywiaeth a rhyngweithio cadarnhaol, a holir beth y gellid ei wneud er mwyn sicrhau'r egwyddorion hyn mewn gwahanol feysydd. Ceir cyfres o gwestiynau (heb atebion) ar gyfer pob maes. Dau gwestiwn pwysig wrth i ni droi at y rhaglen VxL yw: 'Pa fesurau allwn ni eu cymryd er mwyn annog cyplau sy'n siarad yr un iaith â'i gilydd i ddysgu Catalaneg yn ogystal ag ieithoedd mewnfudo? Sut y gallwn ni greu mannau sgwrsio a rhyngweithio cadarnhaol ar gyfer yr arfer o siarad Catalaneg ac ieithoedd mewnfudo?' (Generalitat de Catalunya 2018a: t. 66).

Er bod y ddogfen hon yn allweddol o ran diffinio'r hyn a ddeallir wrth ryngddiwylliannedd a'r ymgais i ymgorffori'r safbwynt mewn polisi cyhoeddus, mae'r pwyslais a roddir ar y Gatalaneg fel iaith gyffredin yn gysyniad y gellid ei olrhain yn ôl i ddeddf groesawu 2010. Ymhellach, datgelodd y gwaith maes yn 2017 nad oedd un diffiniad clir ohono ymhlith gwneuthurwyr polisi. Yn ôl un gwneuthurwr polisi, mae rhyngddiwylliannedd wedi ei seilio ar sicrhau swyddogaeth ganolog i'r Gatalaneg mewn ffordd sydd hefyd yn dathlu amrywiaeth:

Our option is to promote [...] interculturality. How to explain? For us it's important to maintain ... to focus on Catalan language as a basis of all the building. But how to combine this option in favour of Catalan, because it's the space in which all converge, with the conviction that plurilingualism is a good complement to helping people to integrate in our society. (Consell Escolar de Catalunya, cyfweiliad 10, 2017)

Yn ôl diffiniad a gynigiwyd gan un o uwch-weision sifil Llywodraeth Catalwnia, mae rhyngddiwylliannedd yn debyg i gyd-fyw, sef *convivència*:

Interculturalism is, you know, living together, without rejecting anybody because of their origin or way of thinking or because of their religion, so tolerating in cohesion and not only that but also appreciating what

diversity brings to society. This is how I would define it, so you live together, respecting each other and mainly sharing ... so it's like 3 circles, but there's one in the middle that everyone shares, right? (Generalitat de Catalunya, cyfweliad 1, 2017)

Yn ôl Aelod o Senedd Catalwnia, mae rhyngddiwylliannedd yn debyg iawn i'r diffiniad academiaidd o'r cysyniad ac yn ymwneud yn bennaf â rhannu egwyddorion cyffredin:

And what we've done is don't ask anyone to forget who they are but ask everyone to be at the same time Catalans. So with the idea that we have to share some things and there would be diversity in other things. In the most important things in a democratic society we have to share values; we have to share values about equality between men and women, about the right of free sexual orientation, free of religion or the human rights, of course, the rights of the childhood, these kind of things, we have to share everything, and there is no cultural relativity on that kind of things, but, if you agree with the basic things we have to share, then the other things you must feel free. (Cyfweliad 6, 2017)

Mae dinasyddiaeth hefyd yn ganolog i weledigaeth Llywodraeth Catalwnia wrth greu dinasyddion ac aelodau newydd a llawn o'r gymdeithas Gatalanaidd:

Our policies always has had the goal of citizenship, and it influences of the view of population, because if the idea is you people who has arrived recently, your future is that you will be a citizen of this country [...] the more shared idea about migration is that it's a process, you start in a point that probably you don't know about the existence of Catalonia, the vast majority of migrants, when they arrive here, they know nothing about something called Catalan or something called Catalonia, but in the end you will be a citizen of this country. That means equal in rights, equal in duties and engaged with this society. And that is a very different view from these countries that has conceived migrants as guest-workers. (Cyfweliad 6, 2017)

Mae'r drafodaeth uchod yn dangos bod y gefnogaeth ymhlith mudiadau'r gymdeithas sifil a'r negeseuon cadarnhaol parthed dinasyddiaeth Gatalanaidd a'r iaith Gatalaneg yn cryfhau ymdrechion ymarferol i integreiddio mewnfudwyr. Adlewyrcha'r drafodaeth hon bwysigrwydd astudio'r broses o adfer iaith o fewn cyd-destun ehangach, ys dywed Hornberger:

Indigenous language revitalization always occurs within an ecology of languages, in a context of other local and global languages with their relative statuses and uses in domains and social fields such as employment,

religion, government, cultural life, media and others. Indigenous language revitalization is subject to the vagaries of policy, politics, and power. (2011: t. 1)

Dengys y drafodaeth hefyd yr angen i ystyried llu o ffactorau allweddol wrth dafoli polisïau iaith mewn addysg, gan gynnwys dylanwad gwahanol unigolion a sefydliadau a'r berthynas rhwng gwahanol endidau gwleidyddol ar lefelau amrywiol. Adlewyrcha hefyd yr angen i lenyddiaeth ym maes cynllunio ieithyddol wneud defnydd pellach o gysyniadau a theorïau sy'n cael eu harddel yn y lenyddiaeth ar lywodraethiant amlhaenog, datganoli, pleidiau gwleidyddol a disgwrs wleidyddol er mwyn deall yn llawn y ffactorau sy'n effeithio ar ymdrechion i integreiddio mewnfudwyr.

Troir yn awr i edrych ar swyddogaeth y system addysg anstatudol wrth geisio sicrhau bod y Gatalaneg yn iaith gyffredin ymhlith holl ddinasyddion Catalwnia, cyn dadansoddi'r rhaglen VxL a swyddogaeth siaradwyr Catalaneg yn y broses honno.

Consorti per a la Normalització Lingüística (Y CPNL)

Yng Nghatalwnia, mae'r system addysg wedi chwarae rôl ganolog yn y broses o normaleiddio'r Gatalaneg a chreu cydlyniad cymdeithasol ers ailsefydlu democratiaeth ar ddiwedd yr 1970au. Ochr yn ochr â'r drefn statudol, bu i'r drefn addysg anstatudol chwarae rhan bwysig yn yr ymdrechion i normaleiddio'r Gatalaneg a chreu cydlyniad cymdeithasol yn ystod yr 1980au. Y CPNL yw'r prif ddarparwr ffurfiol ar gyfer addysgu'r Gatalaneg i oedolion yng Nghatalwnia. Fe'i sefydlwyd ar y cyd rhwng Llywodraeth Catalwnia a sawl bwrdeistref a chyngor lleol ledled y rhanbarth er mwyn hyrwyddo dealltwriaeth a defnydd o'r Gatalaneg. Yr oedd gweithgaredd CPNL yn arwydd o gyfnod newydd o gydweithredu sefydliadol ym maes normaleiddio'r iaith oherwydd bu cynghorau lleol yn weithgar yn addysgu'r Gatalaneg i oedolion ers dechrau'r 1980au. Ei brif nod yn ystod y blynyddoedd cynnar oedd normaleiddio'r Gatalaneg ymhlith y rhai hynny a oedd yn siarad yr iaith ond nad oedd ganddynt sgiliau ysgrifenedig cryf, ynghyd â sicrhau bod cyfleoedd ar gael i fewnfudwyr o weddill Sbaen i ddysgu'r iaith. Fe'i sefydlwyd ar sail y dybiaeth mai bodoli am dymor byr yn unig y byddai, er mwyn caniatáu i'r ganran o'r boblogaeth nad oedd yn medru'r Gatalaneg i feistroli'r iaith (CPNL, cyfweiliad 9, 2013). Heddiw, mae gan y CPNL 22 o ganolfannau, sy'n cynrychioli rhwydwaith ar hyd a lled Catalwnia, ac mae'n cydweithio â Llywodraeth Catalwnia, y 97 *ajuntaments* (bwrdeistref), y 37 cyngor *comarcals* (rhanbarthol) a *Diputació* (llywodraeth) Girona. Yn 2017, yr oedd gan y CPNL gyllid o 29.050.000,00€ (Generalitat de Catalunya 2017: t. 56).

Dros y blynyddoedd, mae gweithgaredd y sefydliad wedi newid yn ôl anghenion ieithyddol dinasyddion Catalwnia. Er ei fod yn parhau i ddarparu ar gyfer pob oedolyn yn y gymuned, gan gyrraedd mewnfudwyr rhyngwladol, bu'n rhaid ailystyried ei weithgaredd (CPNL, cyfweiliad 9, 2013). Ond, mae amcanion cyfredol y CPNL, sef lledaenu gwybodaeth am y Gatalaneg a hybu defnydd ohoni er mwyn meithrin cydlyniad cymdeithasol, yn adleisio amcanion

yr 1980au ym meysydd addysg statudol ac anstatudol (CPNL 2011: t. 10). Dylanwadodd dyfodiad nifer o fewnfudwyr rhyngwladol ar y drafodaeth ynglŷn â pholisi addysg ac iaith mewn dwy ffordd. Yn gyntaf, yr oedd angen i wneuthurwyr polisi ac ymarferwyr ddygymod â'r ffaith mai hyrwyddo'r Gatalaneg o fewn cyd-destun o amlieithrwydd, nid dwyieithrwydd, yr oeddynt. Yn ail, arweiniodd yr amlieithrwydd cymdeithasol hwn at drafodaethau polisi ynglŷn â pha iaith, y Gatalaneg neu'r Gastileg, y dylid ei haddysgu i'r fewnfudwyr (Vila i Moreno 2004: t. 78). Newidiodd y CPNL y ffordd o addysgu'r Gatalaneg yn sylfaenol (CPNL, cyfweiliad 11, 2017). Cynyddwyd y ddarpariaeth o ddosbarthiadau lefel cychwynnol a sylfaenol (lefelau B1, B2 a B3, sy'n cynrychioli lefel A1 *bàsic* yn y Fframwaith Ewropeaidd) a chyflwynwyd lefelau newydd – *inicial* – ar gyfer y rheiny nad oedd â gallu ieithyddol mewn iaith Romáwns neu'n gyfarwydd â sript Ladin. Sicrhawyd bod y gwersi *inicial* hyn yn rhad ac am ddim er mwyn ei gwneud yn haws i fewnfudwyr fynychu dosbarthiadau (CPNL, cyfweiliad 11, 2017).²⁰

Bellach, mewn fudwyr rhyngwladol yw'r rhan fwyaf o'r rheiny sy'n mynychu dosbarthiadau'r CPNL; yn 2018, yr oedd nifer y rhai a oedd yn mynychu dosbarthiadau'r CPNL a anwyd y tu hwnt i Sbaen yn 72.4% o'r cyfanswm (Generalitat de Catalunya 2018a: t. 31). Yn sgil hyn, mae'n rhaid i'r CPNL ddygymod â rhai heriau. Yn gyntaf, mae rhai cymunedau (e.e. Pacistanaid, Tsieinaid, Rwmanaid a Morocaid) yn llai tebygol o fynd ar gyrsiau'r CPNL gan eu bod yn anos eu 'cyrraedd' am resymau sosioeconomaidd neu ddiwylliannol (CPNL, cyfweiliad 9, 2013; VxL, cyfweiliad 11, 2017).²¹ Er enghraifft, bu'n anodd perswadio mewn fudwyr sy'n hanu o America Ladin i fynychu gwersi Catalaneg er ei bod hi'n haws i siaradwyr iaith Romáwns ddysgu'r Gatalaneg:

They already had one language, one official language of Catalonia as their mother tongue. Meaning that they, potentially, wouldn't see Catalan as a something to be integrated as they think 'Well, I already have one, why bother take another one?'. (Universitat Pompeu Fabra, cyfweiliad 6, 2013)

Mae'r ail her yn ymwneud â lefelau cyrhaeddiad mewn fudwyr gan eu bod yn tueddu i fynychu dosbarthiadau'r lefelau cychwynnol (*inicial*, *bàsic* ac *elemental*) ac nid ydynt yn cyrraedd y lefelau uwch (CPNL 2018: t. 77; VxL, cyfweiliad 11, 2017). Ymhellach, er bod y niferoedd sy'n mynychu cyrsiau Catalaneg wedi cynyddu dros y blynyddoedd, nid tasg hawdd yw denu mewn fudwyr i ddysgu'r iaith. Mae angen i'r CPNL geisio denu mewn fudwyr: 'seduir, seduce, més que dir que han de fer català, els has d'animar molt, convèncer seduir ... és un treball molt així' (CPNL, cyfweiliad 9, 2013).²² Tra bo'r *lleï d'acollida* (deddf groesawu) a basiwyd yn 2010 yn gwneud y Gatalaneg yn orfodol er mwyn derbyn y dystysgrif breswyllo,

²⁰ Gall y cyrsiau hyn gynnwys rhwng 45 a 90 awr, yn dibynnu ar yr ardal.

²¹ Yn fwy penodol, gall patrymau ac oriau gwaith, credoau crefyddol, lleoliad a chyd-destun sosioieithyddol lle y mae'r mewn fudwyr yn byw ddylanwadu ar allu ac awydd rhai o'r cymunedau hyn i ddilyn cyrsiau Catalaneg (CPNL, cyfweiliad 9, 2013; VxL, cyfweiliad 11, 2017).

²² 'Denu, denu, mwy na dweud bod rhaid iddynt astudio'r Gatalaneg, mae angen eu hannog yn daer iawn, dwyn perswâd ... mae hyn yn lot o waith' (cyfieithiad yr awdur).

nid yw'n ddigon i sicrhau eu bod yn dod yn siaradwyr rhugl. Er mwyn sicrhau hyn, mae angen mabwysiadu mesurau a negeseuon mwy hirdymor. Yn hyn o beth, pwysleisia Aelod o Senedd Catalwnia bwysigrwydd denu pobl i ddysgu'r iaith, a hynny drwy sôn am symudedd cymdeithasol:

With soft power of seduction and saying Catalan will be useful for you, and social mobility in Catalonia means that you have to know the two official languages [...] And this is a soft power that works but works after some years living here. (Cyfweliad 6, 2017)

Mae'r CPNL wedi ymateb i'r gwahanol heriau hyn drwy lunio polisiau penodol. Un enghraifft o hyn yw'r rhaglen VxL a drafodir isod.

Y rhaglen 'Voluntariat per la llengua'

Prif weithgaredd y CPNL yn y maes hwn o ddysgu anffurfiol yw'r rhaglen VxL. Mae'r rhaglen hon yn rhoi dysgwyr Catalaneg mewn cyswllt â siaradwyr rhugl er mwyn eu hannog i ddefnyddio'r Gatalaneg ac i hwyluso cydlyniad cymdeithasol (CPNL 2011: t. 11). Ystyrir y rhaglen fel arf yn y broses o addysgu'r Gatalaneg:

Un gran instrument de suport al procés d'aprenentatge de la llengua catalana, però també com una eina de participació social que posava de manifest valors positius associats a l'aprenentatge i l'ús del català, relacionats amb el coneixement mutu entre persones que conviuen en un mateix territori. (CPNL 2012)

Offeryn pwysig i gefnogi'r broses o addysgu'r iaith Gatalaneg, ond hefyd fel offeryn ar gyfer cyfranogiad cymdeithasol sy'n dangos y gwerthoedd cadarnhaol cysylltiedig â dysgu a defnyddio'r Gatalaneg, sy'n ymwneud â chyd-ddealltwriaeth rhwng pobl sy'n byw yn yr un diriogaeth. (Cyfieithiad yr awdur)

Disgwylir i'r parau gyfarfod ddeg gwaith am gyfnod o awr, ond yn aml maent yn mynd yn hwy na hynny ac yn sgwrsio am ugain awr neu ddeg awr ar hugain (VxL, cyfweliad 11, 2017). Mae disgwyl i'r dysgwyr fod wedi cwblhau'r cwrs *bàsic* 2 cyn cyfranogi i'r rhaglen (ibid.).

Sefydlwyd y rhaglen VxL yn 2003 mewn canolfan CPNL yn Cornellà, sef un o fwrdeistrefi Barcelona lle y mae canran uchel o fewnfudwyr mewnol a rhyngwladol. Dros y blynyddoedd, fodd bynnag, mae'r rhaglen wedi datblygu wrth i'r galw gynyddu; tra mai dim ond 19 pâr iaith oedd i'w cael yn 2003, erbyn 2018 yr oedd 10,677 cwpl iaith (CPNL 2018: t. 26).²³ Mae'r rhaglen bellach wedi ei gwasgaru ar draws sawl sector, megis addysg statudol, cyfiawnder,

²³ Cyfrir y parau hyn yn ôl y deg awr cychwynnol. Os yw pâr yn cyfarfod am ugain awr, mae hyn yn cyfrif fel dau bâr (VxL, cyfweliad 11, 2017).

iechyd a diwylliant er mwyn sicrhau bod cyrff cyhoeddus, busnesau, cymdeithasau chwaraeon a mudiadau hefyd yn cael eu hannog i hwyluso rhoi parau mewn cysylltiad â'i gilydd. Yn 2018, yr oedd dros 4,000 o fudiadau neu sefydliadau'n cydweithio â'r rhaglen VxL, a chymerodd bron i 50,000 o bobl ran yng ngweithgareddau'r rhaglen (ibid. t. 77). Ymhlith pethau eraill, trefnwyd clybiau darllen a siarad, dosbarthiadau coginio, cystadlaethau barddoni, tynnu lluniau ynghyd ag ymweliadau diwylliannol a hanesyddol. Yr oedd y gweithgareddau hyn yn dibynnu ar gydweithio â mudiadau cymdeithas sifil eraill, megis *Òmnium Cultural*, sef corff a sefydlwyd yn 1961 er mwyn hyrwyddo a normaleiddio'r iaith, diwylliant a hunaniaeth Gatalanaidd.²⁴

Yn ôl y CPNL, gellid egluro llwyddiant y VxL drwy'r ffaith bod y cyplau ieithyddol yn cael eu monitro a'u bod yn cynnig ystod o weithgareddau sy'n annog y cyfranogwyr i ryngweithio â'r gymdeithas Gatalaneg. Canlyniad hyn yw bod y cyfranogwyr yn gweld gwerth yn yr iaith a bod y rhaglen yn parhau i fod yn enghraifft o arfer da sy'n blaenoriaethu 'la qualitat per damunt de la quantitat' (CPNL 2011: t. 26).²⁵ Yn ogystal, mae'r egwyddor o gydraddoldeb yn sail i'r rhaglen, gyda'r dysgwr a'r siaradwr rhugl mewn perthynas gydradd â'i gilydd (VxL, cyfweiliad 13, 2017). Mae hyn yn adlewyrchu'r egwyddor o ryngddiwylliannedd, er i'r VxL gychwyn rai blynyddoedd cyn i Lywodraeth Catalwnia fabwysiadu'r term yn swyddogol.

Mae'r VxL bellach yn cael ei chydnabod gan y Comisiwn Ewropeaidd fel enghraifft o arfer da o ran sut i annog pobl i ddysgu iaith newydd. Yn ôl y Comisiwn Ewropeaidd, mae'r rhaglen yn cynnig manteision ar gyfer y dysgwyr a'r gwirfoddolwyr; mae'n rhoi'r cyfle i wirfoddolwyr ddysgu am ddiwylliant a gwlad eu partneriaid yn ogystal â chyfrannu at fywyd cymdeithasol, ac mae'r dysgwyr yn magu hunanhyder wrth ddefnyddio'r iaith ac yn dod i deimlo'n fwy cartrefol ac wedi eu hintegreiddio. Ymhellach, ystyrir bod y cynnydd a fu yn nifer y partneriaid a'r ffaith fod y rhaglen wedi ei hymestyn i gyrff eraill yn brawf o'i heffeithlonrwydd (2005: t. 55). Yn ogystal, erbyn hyn, mae rhai o'r mewnffudwyr sydd wedi dysgu'r Gatalaneg yn gwirfoddoli ar y rhaglen, ac mae hyn yn bwysig er mwyn lledaenu negeseuon positif am ddysgu'r Gatalaneg:

Aquí és molt important per nosaltres que entre els catalanoparlants hi hagi 'neocatalanoparlants' perquè són un exemple pels altres, no? Diuen 'però si no és tant difícil eh, jo ho he fet [...]'. (*Òmnium Cultural*, cyfweiliad 16, 2013)

Mae'n bwysig iawn i ni fod yna siaradwyr Catalaneg newydd ymhlith siaradwyr Catalaneg am eu bod yn esiampl i eraill, yndé? I ddweud, 'Ond tydi o ddim mor anodd, dwi wedi gwneud'. (Cyfieithiad yr awdur)

²⁴ Bu'r corff Plataforma per la Llengua hefyd yn weithgar iawn wrth geisio integreiddio mewnffudwyr i'r gymuned iaith Gatalaneg drwy ymgyrchoedd megis '*Lip Dub per la llengua Catalana*' (2011): <<https://www.youtube.com/watch?v=kWm0gqsjuoI>> [Cyrchwyd: 5 Chwefror 2020].

²⁵ 'Safon, nid nifer' (cyfieithiad yr awdur).

Tra bo'r VxL yn fodd effeithiol o addysgu'r Gatalaneg i fewnfudwyr, mae hefyd yn ffordd o greu cysylltiadau a herio rhagfarnau, sy'n gwneud cyd-fyw'n fwy cyraeddadwy:

It's a way not only to practice Catalan if you don't have the *entorno*²⁶ where to practice it because you don't know too much Catalan people. I don't know, if you live in a *barrí*²⁷ where there's a lot of people from Pakistan or Santa Domingo, it is very difficult to hear [...] And also because, it is a way to reach persons from different cultures, to know them, to feel comfortable with persons who are different from you. It's very good to break prejudices. This kind of xenophobia. It is something that makes easier the *convivència*.²⁸ (L'Associació d'Ajuda Mútua d'Immigrants a Catalunya – Unio General Treballadors Catalunya (AMIC-UGT), cyfweiliad 13, 2017.)

Yn hyn o beth, mae'r VxL yn atgyfnerthu'r egwyddorion a bwysleisir yng nghynllun diweddaraf Llywodraeth Catalwnia (2018) ar ryngddiwylliannedd.

Er mwyn annog dysgwyr sy'n rhan o'r rhaglen VxL i ddefnyddio'r sgiliau iaith y maent yn eu datblygu, cynigir cerdyn gostyngiad iddynt. Mae'r cerdyn yn caniatáu iddynt gael gostyngiad mewn busnesau a sefydliadau diwylliannol mewn ardaloedd penodol o Gatalwnia. Mae'r cerdyn yn enghraifft dda o'r modd y gall y sector breifat, sefydliadau diwylliannol a chyrff gwirfoddol gefnogi polisiâu iaith mewn addysg ac ymdrechion i integreiddio dysgwyr. Mae sawl sefydliad adnabyddus yn rhan o'r fenter, e.e. stadiwm Camp Nou a'r Palau de la Música Catalana (VxL, cyfweiliad 11, 2017).

Yn fwy diweddar, mae'r CPNL wedi peilota fersiwn ar-lein o'r rhaglen er mwyn sicrhau bod dysgwyr yn parhau i ddefnyddio'r Gatalaneg y tu hwnt i Gatalwnia. Yn yr un modd â'r brif raglen, mae disgwyl i gyfranogwyr ymrwymo i o leiaf un awr yr wythnos am gyfnod o ddeg wythnos. Bu nifer o'r dysgwyr eisoes yn gysylltiedig â gweithgareddau'r CPNL drwy VxL neu'r cwrs 'parla.cat' ar-lein, neu'n gysylltiedig â'r Casal de Catalunya, sef canolfan ddiwylliannol Gatalanaidd yn Buenos Aires, yr Ariannin (VxL, cyfweiliad 11, 2017). Dau brosiect arall sydd ar y gweill yw cysylltu parau ar drenau, h.y. wrth iddynt deithio i'r gwaith, yn ogystal â threfnu i wirfoddolwyr ymweld â mewnfudwyr yn y gweithle, a hynny er mwyn targedu'r rheiny na allant fynd ar y cyrsiau oherwydd rhwystrau amser neu rwystrau ymarferol (ibid.).

Yn ddi-os, mae gan y gymdeithas sifil ehangach yng Nghatalwnia swyddogaeth allweddol yn y broses o integreiddio mewnfudwyr i Gatalwnia ac addysgu'r Gatalaneg iddynt. Mewn gwirionedd, mae'r gymdeithas sifil Gatalaneg wedi dylanwadu ar beuoedd cymdeithasol megis addysg ers yr 1980au (Brugué et al. 2009) a gellir olrhain gweithgaredd ar lefel leol

²⁶ Amgylchedd.

²⁷ Cymdogaeth.

²⁸ Ystyr *convivència* yw 'cyd-fyw'.

gan gymdeithas sifil ym maes integreiddio mewnfudwyr yn ôl i'r degawd hwnnw (Generalitat de Catalunya 2010). Mae sawl mudiad yn ymwneud â'r broses o integreiddio mewnfudwyr ac maent yn llwyddo i fynd i'r afael â mesurau a gaiff eu llunio gan y llywodraeth ranbarthol drwy roi rhaglenni integreiddio ac addysg ar waith ar yr un pryd. Y rhai mwyaf amlwg yn hyn oll yw Plataforma per la Llengua ac Òmnium Cultural:

Plataforma per la Llengua, they've done very good work by helping immigrant associations to know Catalan language, Catalan culture [...] they do not reject immigrants, but, on the other hand, they think, I don't know why, spontaneously or because we all have been able to agree, that we can't just turn our back to immigration, from the cultural point of view, Catalan cultural point of view. (Generalitat de Catalunya, cyfweiliad 1, 2017)

Wrth ymgymryd â'r broses o integreiddio mewnfudwyr a gweithredu prosiectau sy'n cydfynd â gweledigaeth y llywodraeth ranbarthol, mae'r mudiadau'n atgyfnerthu'r ddisgwrs lywodraethol am yr angen i integreiddio mewnfudwyr yn ieithyddol a chymdeithasol er mwyn cyrraedd y nod o ryngddiwyllyannedd a chydlynid cymdeithasol:

It is very important because every organisation of this has their own line to work on immigration issues [...] Òmnium Cultural has an immigration department, is like for many institutions and organisation, they're making the same effort to approach foreigner people here. Fifteen years ago, twenty years ago, immigrants were only here to work. And this idea has already changed, immigrants are not here to work and then go back [to] their countries. Immigrants are here to stay. So society has already understood this, I think. (AMIC-UGT, cyfweiliad 13, 2017)

Gwelir mudiadau cymdeithas sifil hefyd yn esblygu er mwyn adlewyrchu realiti newydd y gymdeithas Gatalanaidd:

Another phenomenon is that some of the original immigrants' associations have merged with local associations [...] a few years ago when the *castellers*, the human towers association said, 'We're running out of people, you know, and we see immigration as an opportunity to keep going, otherwise we have to close our association'. And they said, 'That's quite sad, isn't it? [...] we spread our voices to say, why don't we have this project called Tots Som Una Colla'. We're All a Human Tower, something like that. So they found there a lot of people, and they joined this association, so yes, and we always try to make efforts on Catalan, typical Catalan cultural associations to bring in immigrants into them. (Generalitat de Catalunya, cyfweiliad 1, 2017)

Yn ogystal â'r mudiadau iaith hyn, mae undebau llafur megis y CCOO de Catalunya a'r AMIC-UGT de Catalunya yn cefnogi'r llywodraeth yn ei hymdrechion i integreiddio mewnfudwyr drwy gynnig cyngor ar *Llei d'acollida de Catalunya* (deddf groesawu Catalwnia), statws cyfreithiol, trwyddedau gwaith a/neu breswyl, gweithdrefnau ailuno teuluoedd ac ati. Maent hefyd yn egluro pwysigrwydd y Gatalaneg yn gyfreithiol:

Now the Llei d'acollida says that people have to study Catalan for 90 hours. It is a lot. We say this to the people that we see here. 'You have to learn Catalan' [...] We always recommend [to] people that we see that it is very important that they learn Catalan. (AMIC-UGT, cyfweiliad 13, 2017)

Yn hyn o beth, maent yn ddolen gyswllt rhwng y llywodraeth a bywydau'r mewnfudwyr. Mae'r gefnogaeth amlhaenog hon yn golygu bod polisiâu'r llywodraeth yn cael eu rhoi ar waith mewn ffordd strwythuredig ac ar draws ystod o lefelau. Yn ddiamheuol, mae hyn yn gwneud y broses o integreiddio mewnfudwyr yn un haws o lawer. Yn ogystal, mae'r gefnogaeth hon ar lefel cymdeithas sifil yn golygu bod y ddisgwrs ynglŷn â phwysigrwydd y Gatalaneg ar gyfer byw yn y rhanbarth a bod yn Gatalanwr neu'n Gatalanes yn treiddio i sawl pau ieithyddol a chymdeithasol.

Mae'r drafodaeth uchod yn dangos y graddau y gellid adeiladu ar y gefnogaeth a'r diddordeb ymhlith siaradwyr yr iaith leiafrifol fel modd o gefnogi mesurau iaith mewn addysg yn y broses o integreiddio mewnfudwyr, ac mae'n atgyfnerthu dadl Liddicoat a Baldauf (2008) ynglŷn â swyddogaeth unigolion a grwpiau yn y broses o gynllunio iaith. Dengys hefyd y modd y gall mesurau iaith mewn addysg gael eu llunio fel eu bod yn cynnwys y gymuned gyfan a'r gymdeithas sifil. Yn hyn o beth, mae'n adlewyrchu'r angen i gynllunwyr polisi iaith roi ystyriaeth i ystod o ffactorau a sefydliadau allweddol, megis llywodraethiant amlhaenog, dinasyddiaeth, siaradwyr yr iaith leiafrifol a'r gymdeithas sifil.

Cloi

Mae'r erthygl yn amlygu swyddogaeth allweddol siaradwyr iaith leiafrifol wrth gefnogi mesurau iaith mewn addysg a'r broses o integreiddio mewnfudwyr. Yn wahanol i blant sy'n derbyn addysg orfodol, mae'r broses o 'gyrraedd' mewnfudwyr sy'n oedolion yn fwy cymhleth, yn enwedig pan nad oes gan lywodraethau iswladwriaethol gymwyseddau ar gyfer dewis a dethol neu dderbyn mewnfudwyr. Yn ogystal, mae mewnfudwyr yn tueddu i ddilyn cyrsiau lefelau cychwynnol a sylfaenol, ond nid o anghenraid y lefelau uwch. Trwy ganolbwyntio ar addysg anffurfiol a'r VxL, gobaith y CPNL yw annog mewnfudwyr i ddysgu a gwella eu Catalaneg fel eu bod, maes o law, yn ei defnyddio'n naturiol gyda'u ffrindiau, eu cyfoedion a'u plant. Fel rhan o strategaeth o '*dinamizació*' y CPNL, mae'r VxL yn fodd ystyrion o hybu defnydd o'r Gatalaneg, codi ymwybyddiaeth o hunaniaeth a diwylliant Catalanaidd a sensiteiddio ac ysgogi mewnfudwyr i ddysgu. Nid yw'r gweithgareddau hyn wedi eu cyfyngu

i'r dosbarth; yn hytrach, maent wedi eu llunio gyda'r nod o sicrhau bod y mewnfudwyr yn derbyn y profiad o ddefnyddio'r iaith mewn sefyllfaoedd cymdeithasol gwahanol. Ymhellach, drwy annog cyswllt rhwng pobl o wahanol gefndiroedd, boed yn ieithyddol, yn gymdeithasol neu'n grefyddol, a hynny ar sail cydraddoldeb, mae'n fodd o feithrin parch at amrywiaeth a herio rhagfarnau. Yn hyn o beth, mae'n ffordd effeithiol o wireddu'r amcanion o sicrhau rhyngddiwyllyannedd a chydlynad cymdeithasol.

Er na all siaradwyr iaith leiafrifol ar eu pennau eu hunain gynnig yr holl atebion i wneuthurwyr polisi yn eu hymdrechion i integreiddio mewnfudwyr, dengys yr ymchwil fod siaradwyr iaith leiafrifol yn chwarae rôl arwyddocaol yn y broses o addysgu iaith leiafrifol i fewnfudwyr. Eto i gyd, nid yw'r rhai o'r fframweithiau mwyaf dylanwadol ym maes cynllunio iaith, megis fframweithiau Giles et al. (1977) a GIDS Fishman (1991, 2001), yn rhoi digon o sylw i swyddogaeth y gymuned groeso yn y broses o ddad-wneud shifft iaith. Tra honna Giles et al. (1977: t. 314) fod mewnfudwyr yn dueddol o fabwysiadu'r iaith fwyafrifol yn hytrach na'r iaith leiafrifol wrth symud i ardal lle y ceir cystadleuaeth rhwng grwpiau iaith gwahanol, dengys yr ymchwil yr angen i dalu mwy o sylw i ymateb y gymuned groeso a siaradwyr yr iaith leiafrifol wrth ddadansoddi'r ffenomen. O edrych ar y llenyddiaeth sy'n canolbwyntio ar ymatebion cenhedloedd iswladwriaethol i fewnfudo, gwelir bod diffyg trafodaeth ar swyddogaeth ac ymateb y gymuned groeso hefyd. O ganolbwyntio ar bynciau megis hunaniaeth genedlaethol, y ddeinameg iswladwriaethol a gwladwriaethol ynghyd â phleidiau iswladwriaethol, mae'r dadansoddiad yn edrych ar y lefel facro a'r lefel feso ac yn diystyru cysylltiadau rhyngddiwyllyannol rhwng unigolion a phrosiectau a geir ar lefel ficro. Eto i gyd, mae'r rhyngweithio dyddiol rhwng siaradwyr rhugl a siaradwyr newydd, ynghyd ag ymateb cymdeithas sifil, yr un mor bwysig â'r hyn sy'n digwydd ar y lefel feso neu facro. Felly, gyda chynllunio iaith pwrpasol, gall mewnfudwyr neu siaradwyr newydd a siaradwyr iaith leiafrifol gryfhau sefyllfa'r iaith leiafrifol.

Llyfryddiaeth

- Adam, I. (2013), 'Immigrant Integration Policies of the Belgian Regions: Sub-state Nationalism and Policy Divergence after Devolution', *Regional & Federal Studies*, 23 (5), 547–69.
- Arksey, H., a Knight, P. (1999), *Interviewing for Social Scientists* (Thousand Oaks: Sage).
- Augustyniak, A., a Higham, G. (2019), 'Contesting sub-state integration policies: migrant new speakers as stakeholders in language regimes', *Language Policy*, 18 (4), 513–33.
- Barker, F. (2010), 'Learning to be a majority: Negotiating immigration, integration and national membership in Quebec', *Political Science*, 62 (1), 11–36.
- Barker, F. (2015), *Nationalism, Identity and the Governance of Diversity: Old Politics, New Arrivals* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Bauböck, R. (2001), 'Cultural Citizenship, Minority Rights and Self-Government',
- Aleinikoff, A., a Klusmeyer, D. (goln), *Citizenship Today: Global Perspectives and Practices* (Washington, DC: Carnegie Endowment).

- Bermingham, N., a Higham, G. (2018), 'Immigrants as new speakers in Galicia and Wales: issues of integration, belonging and legitimacy', *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 39 (5), 394–406.
- Blommaert, J. (2010), *The Sociolinguistics of Globalization* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Bouffard, P. (2015), 'French language education policy for adult immigrants in Quebec', Simpson, J., a Whiteside, A. (goln), *Adult Language Education and Migration: Challenging Agendas in Policy and Practice* (Abingdon: Routledge), tt. 49–65.
- Branchadell, A. (2015), 'Language education for adult migrant in Catalonia: Nation-state ambitions without nation-state resources', Simpson, J., a Whiteside, A. (goln), *Adult Language Education and Migration: Challenging Agendas in Policy and Practice* (Abingdon: Routledge), tt. 82–93.
- Burmeister, E., ac Aitken, L. M. (2012), 'Sample size: How many is enough?', *Australian Critical Care*, 25, 271–74.
- Castiñeira Fernández, Á. (2009), 'Immigration in Multinational States: The case of Catalonia', Zapata-Barrero, R. (gol.), *Immigration and Self-government of Minority Nations* (Bern: Peter Lang), tt. 163–76.
- Charmaz, K. (1990), "Discovering" chronic illness: Using grounded theory', *Social Science and Medicine*, 30, 1161–72.
- Consorti per a la Normalització Lingüística (2011), *Memòria CPNL 2011* (Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística).
- Consorti per a la Normalització Lingüística (2012), *Voluntariat per la llengua. Dossier de premsa* (Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística).
- Consorti per a la Normalització Lingüística (2018), *Memòria del CPNL 2018*, <<https://arxius.cpnl.cat/arxius/memories/memoria2018.pdf>> [Cyrchwyd: 16 Chwefror 2020].
- Conversi, D., a Jeram, S. (2017), 'Despite the crisis: The resilience of intercultural nationalism in Catalonia', *International Migration*, 55 (2), 53–67. <<https://doi.org/10.1111/imig.12323>>
- Davies, P. H. J. (2001), 'Doing Politics. Spies as Informants: Triangulation and the Interpretation of Elite Interview Data in the Study of the Intelligence and Security Services', *Politics*, 21 (1), 73–80.
- Denzin, N. K. (2012), 'Triangulation 2.0', *Journal of Mixed Methods Research*, 6 (2), 80–8.
- Erk, J. (2003), "Wat We Zelf Doen, Doen We Beter": Belgian Substate Nationalisms, Congruence and Public Policy', *Journal of Public Policy*, 23 (2), 201–24.
- European Commission (2005), *Fifty ways to learn a new language* (Brussels: European Commission).
- Ferrero-Turrión, R., a Pinyol-Jiménez, G. (2009), 'Immigration and the construction of public philosophy(ies) of integration in Spain', yn Guild, E. et al. (goln), *Illiberal Liberal States. Immigration, Citizenship and Integration in the EU* (Farnham, Surrey: Ashgate Publishing), tt. 337–56.

- Fishman, J. A. (1991), *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages* (Clevedon: Multilingual Matters).
- Fishman, J. A. (gol.) (2001), *Can Threatened Languages be Saved?* (Clevedon: Multilingual Matters).
- Franco i Guillén, N. (2011), 'Immigration en Catalogne: Politiques et Société', *Migrations Société*, 23 (134–5), 83–93.
- Garrido, M. R., ac Oliva, X. (2015), 'A Multilingual, collaborative and functional approach to nongovernmental Catalan classes', yn Simpson, J., a Whiteside, A. (goln), *Adult Language Education and Migration: Challenging Agendas in Policy and Practice* (Abingdon: Routledge), tt. 94–106.
- Generalitat de Catalunya (2001), *Pla Interdepartamental d'Immigració 2001–2004* (Barcelona: Departament de la Presidència).
- Generalitat de Catalunya (2003), *Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2003* (Barcelona: SPL/IDESCAT).
- Generalitat de Catalunya (2005), *Pla de Ciutadania i Immigració 2005–2008* (Barcelona: Departament de Benestar i Família).
- Generalitat de Catalunya (2006), *Loi organique n° 6/2006, du 19 juillet, de réforme du Statut d'autonomie de Catalogne*. <https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fwww.parlament.cat%2Fporteso%2Festatut%2Festatut__frances__100506.pdf> [Cyrchwyd: 6 Awst 2013].
- Generalitat de Catalunya (2008), *Un Pacte Per Viure Junts i Juntes. Pacte Nacional per a la immigració* (Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania).
- Generalitat de Catalunya (2009), *Pla de ciutadania i immigració 2009–2012* (Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania).
- Generalitat de Catalunya (2010), *Llei d'acollida de les persones immigrades i les retornades a Catalunya*. (Barcelona) [Cyrchwyd: 3 Mawrth 2013].
- Generalitat de Catalunya (2016), *Pla de Ciutadania i de les Migracions 2017–2020*, <https://participa.gencat.cat/uploads/decidim/attachment/file/183/Document__Participació__PCM17-20__versió__final__.pdf> [Cyrchwyd: 13 Mawrth 2020].
- Generalitat de Catalunya (2017), *Language Policy Report*, <https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/informepl/arxiu/IPL2017__en.pdf> [Cyrchwyd: 12 Chwefror 2020].
- Generalitat de Catalunya (2018a), *Pacte Nacional per a la Interculturalitat Document marc per al procés participatiu*, <https://participa.gencat.cat/uploads/decidim/attachment/file/1115/2019__10__10__Document__1__PNI__-__v2.pdf> [Cyrchwyd: 8 Mawrth 2020].
- Generalitat de Catalunya (2018b), *Informe de Política Lingüística 2018*, <<https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/informepl/arxiu/IPL-2018.pdf>> [Cyrchwyd: 12 Mai 2020].
- Generalitat de Catalunya (2018c), *Procés participatiu del Pacte Nacional per a la Interculturalitat (PNI)*, <<https://participa.gencat.cat/processes/interculturalitat>> [Cyrchwyd: 2 Mawrth 2020].

- Giles, H. et al. (1977), 'Towards a Theory of Language in Ethnic Group Relations', Giles, H. (gol.), *Language, Ethnicity, and Intergroup Relations* (New York: Academic Press).
- Gobierno de España (1978), *Constitución Española*, <http://es.wikisource.org/wiki/Constituci%C3%B3n_espa%C3%B1ola_de_1978> [Cyrchwyd: 8 Mawrth 2013].
- Guest, G., Bunce, A., a Johnson, L. (2006), 'How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability', *Field Methods*, 18 (1), 59–82.
- Hepburn, E. (2009a), 'Regionalist Party Mobilisation on Immigration', *West European Politics*, 32 (3), 514–35.
- Hepburn, E. (2009b), 'Re-conceptualizing Substate Mobilization', *Regional & Federal Studies*, 19 (4/5).
- Hepburn, E. (2010), 'Citizens of the Region: Party Conceptions of Regional Citizenship and Immigrant Integration', *European Journal of Political Research*, 50 (4), 504–29.
- Hepburn, E., a Rosie, M. (2014), 'Immigration, Nationalism and Politics in Scotland', Hepburn, E., a Zapata-Barrero, R. (goln), *The Politics of Immigration in Multi-level States: Governance and Political Parties*, tt. 241–60 (New York: Palgrave Macmillan).
- Hepburn, E., a Zapata-Barrero, R. (goln) (2014), *The Politics of Immigration in Multi-Level States: Governance and Political Parties* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Higham, G. (2020), *Creu Dinasyddiaeth i Gymru: Mewnfudo Rhyngwladol a'r Gymraeg* (Caerdydd: Gwasg Prifysgol Cymru).
- Hogan-Brun, G. et al. (goln) (2009), *Discourses on language and integration: critical perspectives on language testing regimes in Europe* (Amsterdam, USA: John Benjamins).
- Hornberger, N. (gol.) (2011), *Can Schools Save Indigenous Language? Policy and Practice on Four Continents* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- IDESCAT (2009), *Projeccions de població 2021–2041 (base 2008) Principals resultats* (Barcelona: IDESCAT).
- IDESCAT (2013), *Institut d'Estadística de Catalunya* (Barcelona: IDESCAT).
- IDESCAT (2018), *Població segons llengua habitual* <<https://www.idescat.cat/pub/?id=eulp&n=3192&lang=en>> [Cyrchwyd: 15 Mai 2018].
- Ignatieff, M. (1994), *Blood and Belonging: Journeys into the New Nationalism* (New York: Farrar, Straus and Giroux).
- Jeram, S., ac Adam, I. (2015), 'Diversity and nationalism in the Basque Country and Flanders: understanding immigrants as fellow minorities', *National Identities*, 17 (3), 241–57.
- Joppke, C. (2002), 'Multicultural Citizenship', yn Isin, E. F., a Turner, B. S. (goln), *Handbook of Citizenship Studies*, tt. 245–58 (London: Sage).
- Juteau, D. (2003), 'The Citizen Makes an Entrée: Redefining the National Community in Quebec', *Citizenship Studies*, 6 (4), 441–58.
- Kalekin-Fishman, Deborah, Pitkanen, Pirkko, Verma, Gajendra (goln) (2002), *Education and Immigration: Settlement Policies and Current Challenges* (London: Routledge).
- Keating, M. J. (1996), *Nations against the State: The New Politics of Nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland* (Basingstoke: Macmillan).

- Kymlicka, W., a Patten, A. (2003), *Language Rights and Political Theory* (Oxford: Oxford University Press).
- Labelle, M., a Rocher, F. (2009), 'Immigration, Integration and Citizenship Policies in Canada and Quebec. Tug of war between two competing societal projects', yn Zapata-Barrero, R. (gol), *Immigration and self-government of minority nations* (Bern: Peter Lang), tt. 57–86.
- Liddicoat, A. J., a Baldauf, R. B. (2008), 'Language Planning in Local Contexts: Agents, Contexts and Interactions', yn Liddicoat, A. J., a Baldauf, R. B. (goln), *Language Planning in Local Contexts* (Clevedon: Multilingual Matters), tt. 3–17.
- Lilleker, D. G. (2003), 'Doing Politics. Interviewing the Political Elite: Navigating a Potential Minefield', *Politics*, 23 (3), 207–14.
- Llywodraeth Cymru (2017), *Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr*, <<https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-03/cymraeg-2050-strategaeth-y-gymraeg-v1-1.pdf>> [Cyrchwyd: 20 Mai 2020].
- May, S. (2012), *Language and Minority Rights*, 2il argraffiad (New York: Routledge).
- McRae, K. D. (1975), 'The principle of territoriality and the principle of personality in multilingual states', *International Journal of the Sociology of Language*, 4, 33–54.
- Muñoz, C. (2013), 'Age Effects in SLA', yn Robinson, P. (gol.), *The Routledge Encyclopedia of Second Language Acquisition* (New York: Routledge), tt. 12–15.
- Myhill, J. (1999), 'Identity, Territoriality and Minority Language Survival', *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 20 (1), 34–50.
- Nelde, P. et al. (1996), *Euromosaic: The Production and Reproduction of the Minority Language Groups of the European Union* (Brussels: European Commission).
- Oakes, L. (2004), 'French – a language for everyone in Québec?', *Nations and Nationalism*, 10 (4), 539–58.
- O'Reilly, M., a Parker, N. (2012), 'Unsatisfactory saturation: A critical exploration of the notion of saturated sample sizes in qualitative research', *Qualitative Research Journal*, 1–8.
- Penninx, R. (2005), 'Bridges between research and policy? The case of post-war immigration and integration policies in the Netherlands', *International Journal on Multicultural Societies*, 7 (1), 33–48.
- Penninx, R. (2013), 'International migration and multilevel governance in Europe', yn Bilger, V., Klinglmair S., a Hofmann M. (goln), *10 observations on the future of migration: costs, benefits and policy responses* (Vienna: International Centre for Migration Policy Development), tt. 109–24.
- Ritchie, J., a Spencer, L. (2002), 'Qualitative Data Analysis for Policy Research', yn Huberman, A. M., a Miles, M. B. (goln), *The Qualitative Research Companion* (Thousand Oaks: Sage), tt. 305–29.
- Shafir, G. (1995), *Immigrants and Nationalists: Ethnic Conflict and Accommodation in Catalonia, the Basque Country, Latvia and Estonia* (Albany, NY: New York State University Press).

- Skutnabb-Kangas, T. (1990), *Language, Literacy and Minorities* (London: The Minority Rights Group).
- Solé, C., a Parella, S. (2008), 'El modelo de gestión de las migraciones en Cataluña: ¿una "vía catalana" de integración?', *Política y Sociedad*, 45 (1), 85–101.
- Spolsky, B. (2004), *Language Policy* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Stavros, C., a Westberg, K. (2009), 'Using triangulation and multiple case studies to advance relationship marketing theory', *Qualitative Market Research*, 12 (3), 307–20.
- Stevens, G. (2013), 'Age and Second Language Acquisition Among Immigrants', yn Grigorenko, E. L. (gol.), *US Immigration and Education* (New York: Springer), tt. 235–48.
- Van der Zwet, A. (2016), 'To see ourselves as others see us: identity and attitudes towards immigration amongst civic nationalists', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42 (8), 1242–56.
- Vertovec, S. (2007), 'Super-diversity and its implications', *Ethnic and Racial Studies*, 30 (6), 1024–54.
- Vervotec, S. (2010), 'Reading "Super-Diversity Representations: Powers and Pitfalls"', yn Anderson, B., a Keith, M. (goln), *Migration: A COMPAS Anthology* (Oxford: COMPAS), <<https://compasanthology.co.uk/reading-super-diversity/>> [Cyrchwyd: 15 Medi 2020].
- Vila i Moreno, F. X. (2004), 'Barcelona (Catalonia): Language, Education and Ideology in an Integrationist Society', yn Van Mensel, L. et al. (gol.), *Language, Attitudes & Education in Multilingual Cities* (Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie Van België), tt. 53–86.
- Walker, J. L. (2012), 'The use of saturation in qualitative research', *Canadian Journal of Cardiovascular Nursing*, 22 (2), 37–46.
- Williams, D. G. (2012), 'Your multicultural nation is not necessarily mine', *Institute of Welsh Affairs*, <<https://www.iwa.wales/agenda/2012/11/your-multicultural-nation-is-not-necessarily-mine/>>, 1 Tachwedd [Cyrchwyd: 3 Mai 2020].
- Zapata-Barrero, R. (2006), 'Immigration, autonomie politique et gestion de l'identité: le cas de la Catalogne', *Outre-terre*, 17, 189–209.
- Zapata-Barrero, R. (2007), 'Setting a Research Agenda on the Interaction Between Cultural Demands of Immigrants and Minority Nations', *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 5 (4), 1–25.
- Zapata-Barrero, R. (2009), 'Building a Public Philosophy of Immigration in Catalonia. The terms of the debate', Zapata-Barrero, R. (gol.), *Immigration and self-government of Minority Nation* (Bern: Peter Lang), 125–53.

Diolchiadau

Hoffwn ddiolch i'r adolygwyr am eu hadborth gwerthfawr ac i'r unigolion hynny yng Nghatalwnia a Québec a gytunodd i gael eu cyf-weld ar gyfer yr ymchwil. Diolch hefyd i'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol a Bwrdd yr Iaith Gymraeg (fel yr oedd bryd hynny) am y cymorth ariannol a hwylusodd yr ymchwil. Yn olaf, hoffwn ddiolch i'r Athro Ricard Zapata-Barrero a'r Athro Mireia Trenchs-Parera yn Universitat Pompeu Fabra a'r Athro Alain-G. Gagnon yn Université du Québec à Montréal, a estynnodd groeso cynnes i mi tra oeddwn yn ymchwilydd gwadd yn eu canolfannau ymchwil. Bu'r cyfnodau hyn yn amhrisiadwy er mwyn mireinio syniadau ymchwil, er mwyn creu cysylltiadau arbennig a dod i adnabod diwylliant a gwleidyddiaeth Catalwnia a Québec, sef agwedd hanfodol ar y broses o astudio astudiaethau achos.